

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «Митна справа»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 072 «Фінанси, банківська справа та
страхування»

Форма навчання: Денна
очна (денна), заочна, дистанційна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Митна вартість як інструмент державного регулювання ЗЕД»

(назва теми)

здобувача Матюк Марії Вікторівни
(ПІБ, підпис)

Науковий керівник: к.е.н. Білінець М. Ю.
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Опарін В.М
(науковий ступінь, учене звання, ПІБ)

(підпис)

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ.....	6
1.1. Теоретична характеристика митної вартості та методи її розрахунку.....	6
1.2 Функції митної вартості у здійсненні державної митної справи України...	11
1.3. Нормативно-правове регламентування митної вартості в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОЇ РОЛІ МИТНОЇ ВАРТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	18
2.1 Показники, що використовуються при оцінці фіскальної ролі митної вартості	18
2.2 Митні надходження як джерело бюджетних доходів	22
2.3. Фіскальна роль митної вартості у формуванні дохідної частини державного бюджету.....	28
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ В УКРАЇНІ.....	35
3.1 Система практичного забезпечення визначення митної вартості в діяльності митних органів	35
3.2 Проблеми узгодження митної вартості товарів та трансфертної ціни у зовнішньоекономічних контрольованих операціях підприємств України.....	38
3.3 Шляхи вирішення проблемних аспектів визначення митної вартості товару.....	44
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні на сучасному етапі розвитку спостерігається інтенсивна динаміка змін у суспільстві та економіці в цілому, що часто не взаємозв'язані. У сфері зовнішньоекономічної діяльності має місце процес інтеграції економіки країн та зростання міжнародних загроз. З цієї приводу дуже важливе питання ефективності оцінки митної вартості. Наявність ефективно діючого механізму митно-тарифного регулювання в Україні є необхідною умовою для здійснення активної та цілісної економічної політики країни, а також забезпечення економічної безпеки та захисту її економічних інтересів митницями.

Вивчення питань ефективності здійснення оцінки митної вартості надзвичайно важливе сьогодні в зв'язку зі зростанням міжнародної торгівлі товарами та послугами. Для забезпечення правильної оцінки митної вартості товарів, що імпортуються та експортуються, країни повинні використовувати сучасні методи та стандарти, щоб уникнути порушень митних правил, зменшити ризики зловживання та ухилення від сплати мит. Крім того, ефективна оцінка митної вартості також сприяє підвищенню конкурентоспроможності та розвитку економіки країни в цілому. Отже, вивчення питань ефективності здійснення оцінки митної вартості є важливим для ефективної митної політики та забезпечення економічної стабільності країни.

Недостовірне декларування митної вартості створює протиріччя між учасниками митних відносин і призводить до того, що митна служба виконує фіскальну функцію. В умовах економічної кризи митна вартість стає ключовим фактором для досягнення індикативних показників, які Мінфін встановлює для митниць Державної митної служби (ДМС). Коригування митної вартості - офіційний спосіб не погодження з зазначеною декларантом митною вартістю, що передбачає її збільшення та, отже, додаткові нарахування до державного бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні існує низка проблемних питань, що стосуються реалізації статей Митного кодексу України з питань визначення, контролю та коригування митної вартості товарів. Це часто стає предметом судових спорів між митною службою та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності. Теоретичну основу з питань митної вартості складають праці вчених-дослідників, таких як І.Г. Бережнюк, П.В. Пашко, С.С. Терещенко, О.П. Борисенко, С.Г. Войтов, С.В. Галько, О.П. Гребельник та інші. Незважаючи на це, є багато проблемних питань, зокрема щодо вивчення теоретичних та нормативно-правових основ, дослідження судової практики та удосконалення механізму контролю митної вартості товарів.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження визначено встановлення сутності і змісту, форм і методів адміністрування митної вартості як інструменту державного регулювання ЗЕД та розробка рекомендацій щодо вдосконалення її регулювання.

Враховуючи вказану мету дослідження, сформульовано наступні завдання:

- надати теоретичну характеристику митної вартості та дослідити методи її розрахунку;
- встановити функції митної вартості у здійсненні державної митної справи України;
- проаналізувати нормативно-правове регламентування митної вартості в Україні;
- визначити показники, що використовуються при оцінці фіскальної ролі митної вартості;
- проаналізувати митні надходження як джерело бюджетних доходів;
- визначити фіскальну роль митної вартості у формуванні дохідної частини державного бюджету;
- дослідити систему практичного забезпечення визначення митної вартості в діяльності митних органів;
- визначити проблеми узгодження митної вартості товарів та трансфертної ціни у зовнішньоекономічних контрольованих операціях підприємств України;

- визначити шляхи вирішення проблемних аспектів визначення митної вартості товару.

Об'єкт дослідження – митна вартість товару.

Предмет дослідження - економічні відносини, що виникають при адмініструванні митної вартості як інструменту державного регулювання ЗЕД.

Методи дослідження. Теоретико-методологічну основу дослідження становлять наукові праці з питань митного регулювання ЗЕД. В основу дослідження покладено загальнонаукові та спеціальні методи пізнання: абстрактно-логічний – для аналізу фахової літератури, теоретичного узагальнення й формування висновків щодо сутності митної вартості товарів та напрямків її удосконалення; декомпозиції – для розкриття мети дослідження та постановки завдань; методи аналізу та синтезу – для дослідження рівня визначення митної вартості товарів України.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. В роботі узагальнено практику Держмитслужби України з визначення митної вартості товарів та напрямів її коригування, встановлено роль митної вартості як інструменту державного регулювання ЗЕД та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення. Запропоновані в роботі пропозиції можуть бути використані в удосконаленні роботи органів митної служби.

Інформаційною базою дослідження є офіційні дані Держмитслужби України, Міністерства фінансів України, дослідження та наукові публікації з досліджуваної проблеми.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

1.1. Теоретична характеристика митної вартості та методи її розрахунку

Митна вартість є одним з елементів митного регулювання і відіграє важливу роль у забезпеченні балансу торгівлі держави. Митна вартість відображає вартість товару, на яку митничі органи надають митний збір. Вона визначається згідно з митним кодексом кожної країни і містить у собі ціну товару, витрати на транспортування, страхування та інші збори.

Митна вартість дозволяє забезпечити захист внутрішнього ринку від нечесної конкуренції та недобросовісних виробників, які застосовують дешеві матеріали та технології виробництва. Митний збір на товарах імпортного виробництва знижує їх конкурентоспроможність порівняно з вітчизняними товарами, що підвищує попит на останніх на внутрішньому ринку.

Таким чином, митна вартість, сприяючи збалансуванню зовнішньої торгівлі та захисту внутрішнього ринку від негативних зовнішніх впливів, виконує важливу роль у системі митного регулювання. Це визначає її ключове значення як складової цієї системи. Митна вартість є необхідним елементом митного регулювання, оскільки вона формує основу для розрахунку митних платежів та є важливою категорією, яка використовується при митному контролі та митному оформленні товарів та транспортних засобів, що перетинають кордон України. Митна вартість відображає міжнародну цінність товарів та цін і служить основою для розрахунку всіх митних платежів у зовнішньої торгівлі. В контексті інтеграції національних економік, гармонізації та уніфікації світових торгово-тарифних норм, митна вартість набуває ще більшого значення (Додаток А, табл. А.1).

Якщо розглянути категорію митної вартості з економічної точки зору, то можна зрозуміти, що це ціна товару, який переміщується через митний кордон в рамках експортно-імпортних операцій. Вона обчислюється на основі фактичних витрат на виробництво та доставку товарів до митного кордону, з урахуванням всіх наступних витрат, пов'язаних з товарами після закінчення митних формальностей. Це є важливою складовою процесу торгівлі між країнами.

Розглянемо суттєві відмінності категорій «вартості» та «митної вартості» (табл. 1.1).

Таблиця 1.1 - Відмінності категорій «вартості» та «митної вартості» [32]

Критерій	Вартість	Митна вартість
Виникає:	в результаті упровадження суспільної праці в продукт;	в результаті митного оподаткування при перетині митного кордону держави;
Формування завершується:	під час виробництва товару;	під час перетину митного кордону відповідно до чинного митного законодавства;
Проявляється:	у відносинах обміну між суб'єктами господарювання;	у відносинах перерозподілу, в які втручається держава, зокрема митні органи, що виконують функції на митному кордоні;
Використовується:	у формуванні ринкових цін;	для митних цілей, таких як розрахунок митних платежів, збір митної статистики, оцінювання вартості контрабандних товарів, митна оцінка товарів у випадку порушення митних правил, розрахунок післямитного нарахування після проведення митного аудиту та ін.;
Необ'єктивне визначення призводить до:	- зниження стимулів до розвитку (при завищенні); - обмеження потенціалу виробників (при заниженні).	заниження або завищення нарахованих та стягнутих митних платежів або експортних відшкодувань.

Категорія "вартості" в економіці відображає економічну цінність товару або послуги, яка визначається за допомогою оцінки витрат на виробництво, матеріали та робочу силу. Вартість товару може бути стандартизована, тобто встановлена на підставі загальноприйнятих правил та шкал оцінки.

Митна вартість, з іншого боку, відображає суму, яку митна служба держави встановлює для розрахунку митних платежів при ввезенні товару з-за кордону. Митна вартість включає в себе елементи вартості, такі як вартість товару, витрати на транспортування та страхування, а також вартість процентів за умовних інвестицій і ажіотажу.

Отже, головною відмінністю між вартістю та митною вартістю є те, що перша є економічною категорією, тоді як останній є визначеним законодавством показником, що використовується для розрахунку митних платежів. Однак, обидві категорії засновані на ідеї визначення загальної ціни товару. [42, с. 91].

Митна вартість використовується для обчислення різних митних платежів, включаючи мито, податки на додану вартість та інші збори. Це вартісний показник, який встановлюється митними органами з метою визначення вартості товарів, що перетинають митний кордон. Митна вартість залежить від кількох факторів, таких як ціна товару згідно договору купівлі-продажу, витрати на транспортування та страхування товару до митного кордону, а також валютний курс, що діє на дату митного оформлення (Додаток А. табл. А.2).

Митна вартість використовується в митних цілях з метою збору статистичних даних, розрахунку мита та митних платежів, визначення розміру митних платежів в рамках преференційного режиму та встановлення адміністративних штрафів за порушення митних правил. Ця концепція є умовною ознакою товарів і інших предметів, визначеною на основі методів митної оцінки. Митна вартість має важливе значення для регулювання зовнішньоекономічної діяльності, оскільки вона є основою для розрахунку митних платежів. Процес визначення митної вартості часто супроводжується протилежними інтересами імпортерів та митних органів. Оцінка товарів для митних цілей є складним процесом, який впливає на ефективність тарифного регулювання.

Митна вартість грає важливу роль у механізмі державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Вона є ключовою економічною категорією та основним інструментом митного регулювання. Методологія визначення митної вартості в країні базується на міжнародно визнаних принципах

митної оцінки. Згідно з чинним Митним кодексом України, митна вартість товарів встановлюється як фактична або очікувана ціна, сплачена або підлягає сплаті за ці товари, і вона використовується для митних цілей. Інформація про митну вартість товарів має значення в різних аспектах зовнішньоекономічної діяльності.

Митна вартість відноситься до основних регулюючих заходів економічного характеру, оскільки вона є невід'ємною складовою при ввезенні товарів і продукції в країну, яка регулюється митним законодавством. Митні збори, які сплачуються при ввезенні товарів, зменшують конкурентоспроможність іноземних товарів на ринку, що сприяє розвитку внутрішнього виробництва і стимулює економіку країни. Крім того, митні збори можуть бути використані як інструмент зовнішньоекономічної політики, на основі якої регулюються торговельні відносини з іншими країнами та забезпечується захист вітчизняних виробників від дискримінації на зовнішніх ринках. Таким чином, митна вартість відіграє важливу роль в регулюванні зовнішньоекономічних відносин країн і визначенні економічної політики держави. (рис. 1.1).

Визначення митної вартості товарів, що імпортуються до України залежно від митного режиму, може здійснюватися за допомогою різних методів, зокрема: (Додаток А, табл. А.3):

1. Основний метод - це з ціни товарів на міжнародних ринках (заставні ціни).

2. Альтернативний метод - ціна, яку зазвичай платять за подібний товар.
3. Попередній метод - з ціни, яку продавець отримує за товар в країні походження.
4. Резервний метод - визначення митної вартості на основі альтернативних даних.
5. Актуальним методом визначення митної вартості є метод ланцюжка постачання, який ґрунтується на ціні продажу товарів на місцевому ринку. Крім того, митниця може використовувати документальний метод - з урахуванням витрат на транспортування товару до кордону, страхових витрат та інших витрат, які здійснюються відповідно до умов постачання товару. [1].

Перший метод визначення митної вартості застосовується, коли неможливо використовувати попередній метод згідно з нормами Митного кодексу. У такому випадку декларант та митний орган повинні провести консультації, щоб визначити основу вартості згідно з положеннями статей 59 і 60 Митного кодексу. Метод визначення митної вартості на основі ціни договору (контракту) застосовується для товарів, які ввозяться на митну територію України з митним режимом імпорту за певних умов. Однак цей метод не може бути застосований, якщо декларант не може документально підтвердити використані відомості або якщо одна з обов'язкових складових митної вартості відсутня.

Якщо неможливо визначити митну вартість оцінюваних товарів відповідно до положень статті 58 Митного кодексу, застосовується метод визначення, що ґрунтується на вартості операції з ідентичними товарами, що експортуються в Україну з тієї ж країни, що й оцінювані товари, і проведеними в той самий період або найближчим до нього часом [1]. У цьому випадку митною вартістю вважається вартість операції з ідентичними товарами, що була схвалена митним органом. Ідентичні товари вважаються товарами, що повністю збігаються з оцінюваними товарами за всіма характеристиками, включаючи фізичні особливості, якість та репутацію на ринку, країну виробництва та виробника. Ціна контракту на ідентичні товари є основою для визначення митної вартості

оцінюваних товарів, якщо вони імпортуються у приблизно такій же кількості та на тому ж комерційному рівні [31].

Згідно з положеннями статей 58-63 Митного кодексу України, митна вартість товарів визначається шляхом додавання вартості до їх ціни інформації, що надається виробником або оціненою від його імені. Якщо неможливо визначити митну вартість таким чином, застосовуються інші методи, відповідні законодавству України та принципам Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ).

Митна вартість товару є реальною або плановою ціною товару на момент його перетину митного кордону України і підлягає оподаткуванню митом. При визначенні митної вартості товару, окрім ціни, зазначеної в рахунку-фактурі, враховуються фактичні витрати на транспортування, погрузку, розгрузку, перевантаження та страхування до митного кордону України. Крім цього, до митної вартості включаються комісійні та брокерські витрати, а також плата за використання об'єктів інтелектуальної власності, які належать товару або іншому суб'єкту та вимагають оплати імпортером або експортером (Закон України "Про Митний кодекс України", статті 58-63).

1.2 Функції митної вартості у здійсненні державної митної справи України

Митна вартість як категоріальна одиниця має складну структуру та подвійну природу. Згідно з Додатком Г, митна вартість має економічну та правову природу. Однак, органи державної влади, що здійснюють державну митну справу, забезпечують значний обсяг бюджетного надходження. Зокрема, базисом для обчислення багатьох податків та зборів є митна вартість. Щорічно, близько 40% усіх доходів надходить до бюджету України за рахунок державної митної справи. Доходи до бюджету також залежать від митних платежів, котрі здійснюються за

результатами митного контролю. Згідно з джерелом [42, с. 92], питома вага додатково стягнених податків і зборів унаслідок контролю правильності обчислення податків і зборів у загальному обсязі митних платежів у різні роки становила від приблизно 2% до 5%. Найбільший обсяг додаткових перерахувань досягнуто в результаті контролю правильності визначення митної – близько 93%. Таким чином, митна вартість є важливою категорією, яка не тільки має економічне та правове значення, але й забезпечує значний обсяг бюджетних надходжень. (Додаток Б, рис. Б.1)

У контексті дослідження доцільно звернути увагу на функцію патерналістського впливу на зовнішньоекономічні торговельні відносини, що впливає з митної вартості. Митна вартість як економічна похідна інтернаціональної вартості забезпечує зв'язок з системою торговельних відносин та є базисом для обчислення податків на зовнішню торгівлю. У разі заниження митної вартості при імпорті відбувається викривлення митно-тарифних відносин та недобір митних платежів, а завищення - до надмірного фіскального тиску на підприємства-імпортери. Це може призвести до втрати конкурентних позицій національного ринку та формування негативного іміджу держави на міжнародній економічній та політичній аренах. Іміджева функція митної вартості пов'язана з регулюванням митної вартості, де її необґрунтоване завищення або заниження можуть потенційно негативно вплинути на підприємства й державу в цілому [13, 28, с. 21].

Одна з функцій митної вартості в рамках державної митної справи - це безпекова функція. Суть цієї функції полягає в тому, що митна вартість товару, яка використовується як основа для митного оподаткування, сприяє досягненню фінансового благополуччя та фінансової безпеки країни. Таким чином, митна вартість товару, як фінансовий регулятор, допомагає забезпечити ефективну реалізацію політики в галузі державної митної справи [42, с. 92]. Здійснення державної митної справи постійно супроводжується ризиками, пов'язаними з зовнішньоторговельною діяльністю, тому необхідно розробити механізми для уникнення ризиків або захисту від них - митну безпеку [28, с. 27]. Митна безпека,

яка забезпечує захист економічних інтересів держави в галузі митної справи та здатність зберігати стабільність зовнішньоекономічної діяльності, є складовою економічної безпеки [28, с. 27]. Окрім процедур митного контролю та митного оформлення товарів, митна безпека також включає перевірку правильності нарахування податків і зборів, а базою для їх нарахування є митна вартість. Таким чином, митна вартість виступає не тільки як перший елемент митної безпеки, але також виконує безпекову функцію в рамках державної митної справи [42, с. 92].

Митна вартість товарів є ключовим елементом митної справи, який має потужне функціональне навантаження. Окрім основних фіскальних і регулятивних функцій, вона виконує додаткові завдання, такі як бюджетотворчість, патерналістський вплив на зовнішньоекономічні торговельні відносини, підтримку іміджу, забезпечення безпеки і вимірювальну функцію. Востаннє згадана функція полягає в тому, що митна вартість є оцінковим показником ефективності діяльності державних органів, що займаються митною справою.

Митна вартість є основою для розрахунку мита, акцизного збору та податку на додану вартість, що становить важливий елемент державного регулювання. Вона також використовується при митному контролі, митному оформленні та досягненні інших митних цілей, таких як збір статистичних даних, перевірка обґрунтованості цін у випадку бартерних операцій, контроль за еквівалентністю товарних поставок, валютний контроль при зовнішньоекономічних операціях і т. д.

Визначення митної вартості забезпечує об'єктивність виконання фіскальної функції державних органів, що займаються митною справою. Тому до функціонального навантаження митної вартості варто включити ще й управлінську або оцінкову функцію, яка допомагає забезпечити ефективну роботу органів державної влади, що займаються митною справою. Наукові дослідження, такі як ті, проведені В. Дударенком, О. Суходолем і Р. Балабановим, підтверджують важливу роль митної вартості в системі митного регулювання та контролю.

1.3. Нормативно-правове регламентування митної вартості в Україні

Міжнародна торгівля регулюється базовими угодами щодо оцінювання товарів для митних цілей. Однією з найважливіших угод є Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) 1947 року, яка містить положення щодо оцінки товарів для митних цілей у своїй статті VII. Також важливою є Угода про застосування статті VII ГАТТ 1994 року.

У 1950 році було укладено Конвенцію про створення уніфікованої методології визначення митної вартості товарів, яка визначила Брюссельську митну вартість (БМВ) як нормальну ціну товару, визначену на умовах СІФ у місці перетину митного кордону країни-імпортера товару. Цей метод став широко використовуватись до 1980-х років.

У рамках Токійського раунду переговорів ГАТТ, який тривав з 1973 по 1979 рік, була підписана Угода про застосування статті VII ГАТТ "Оцінка товарів для митних цілей" (1979 рік). Згідно з цією угодою, митна вартість товару визначалась як фактична ціна, що сплачується або підлягає сплаті при продажі товарів для експорту до країни-імпортера, з урахуванням певних корекцій.

Останнім етапом у розвитку митної оцінки став Уругвайський раунд переговорів (1986-1994 роки), під час якого було підписано Угоду з виконання статті VII ГАТТ 1994 року. Ця угода зберігає основні принципи і методи митної оцінки, встановлені раніше. Згідно з цією угодою, митна вартість імпортованих товарів є контрактною ціною, фактично сплаченою або підлягаючою сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт до країни імпорту. Крім того, угода передбачає, що митні адміністрації мають право сумніватись щодо правдивості або точності задекларованої вартості товарів, і тому імпортери несуть відповідальність за доведення правильності ціни.

Усі ці угоди спрямовані на створення міжнародної системи оцінки товарів для митних цілей, щоб забезпечити справедливий та прозорий митний контроль і митне оформлення товарів у міжнародній торгівлі.

Згідно зі ст. 52 МКУ, декларування митної вартості товарів може здійснюватися декларантом або уповноваженою ним особою [1]. Для цього згідно зими, зазначеної у законі, вони повинні повідомити митний орган про визначену ними митну вартість за результатами консультацій з митним органом з обов'язковим поданням достовірних відомостей, що мають документальне підтвердження [1].

Правила заповнення декларації митної вартості регулюються "Формою декларації митної вартості та Правилами її заповнення", що були схвалені наказом № 599 Міністерства фінансів України від 24.05.2012 року [4]. Декларація митної вартості використовується декларантом або його уповноваженою особою для визначення та заявлення митної вартості товарів, які перетинають митний кордон України в рамках митного режиму імпорту. Митні органи використовують цю форму для контролю правильності визначення митної вартості [4].

Для митного оформлення товарів при їх перетині митного кордону України згідно з митним режимом імпорту необхідно подати декларацію митної вартості органу, який здійснює митне оформлення. Разом з декларацією потрібно представити всі необхідні документи, що відносяться до митного оформлення товарів згідно з вимогами законодавства. Обов'язково подають декларацію митної вартості у випадках, коли до ціни товарів додаються витрати за певними нормами Митного кодексу, а також у випадках, коли покупець та продавець товарів є пов'язаними між собою [1]. У інших ситуаціях рішення про подання декларації митної вартості залежить від декларанта або особи, яку він уповноважив [1].

Відповідно до статті 52 Митного Кодексу України, не потрібно подавати декларацію митної вартості для товарів, чия митна вартість не перевищує 5000 євро, а також у випадках, передбачених іншими положеннями цієї статті [1]. Згідно зі статтею 53 Митного Кодексу України, митна вартість товарів підтверджується різними документами, такими як декларація митної вартості,

зовнішньоекономічний договір, рахунок-фактура, банківські платіжні документи, страхові документи і т. д. [1]. Під час митного контролю та митного оформлення митниця здійснює контроль правильності визначення митної вартості товарів шляхом перевірки заявленої митної вартості. Перевірка розрахунку, зробленого декларантом на основі ціни договору, є частиною цього контролю [1]. Митниця приймає рішення про коригування заявленої митної вартості товарів у письмовій формі під час контролю, як до, так і після випуску товарів. У випадку, якщо заявлена митна вартість не відповідає фактичному значенню, митний орган може зробити відповідне коригування згідно з положеннями статті 55 Митного Кодексу України [1]. Крім того, Постановою № 236 від 9 березня 2022 року Кабінетом Міністрів України регулюються питання митного оформлення певних товарів, що ввозяться на митну територію України під час дії воєнного стану [5].

У відповідності до даної постанови, протягом періоду воєнного стану на митну територію України заборонено ввезення певних товарів, таких як зброя, боєприпаси, вибухові речовини, ракетно-космічна техніка та її компоненти, технології та програмне забезпечення, засоби криптографічного захисту інформації, пристрої, що можуть негативно впливати на технічні засоби та засоби зв'язку, а також інші товари, які можуть використовуватися для терористичних актів або загрожувати національній безпеці України [5]. У разі виявлення цих товарів під час митного контролю на кордоні України вони підлягають конфіскації. Щодо інших товарів, які не заборонені для ввезення на митну територію України під час воєнного стану, митне оформлення проводиться згідно зі звичайними правилами та процедурами митного контролю та оформлення з урахуванням особливостей воєнного стану.

Згідно з Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64, під час дії воєнного стану існує можливість декларування та митного оформлення товарів, що ввозяться на митну територію України, за допомогою попередньої митної декларації або на місці перетину митного кордону відповідно до митного режиму імпорту [1]. Під час цього процесу митного оформлення товарів не застосовуються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної

діяльності, за винятком державного експортного контролю [2]. Державна митна служба або визначений нею митний орган можуть надавати платникам податків можливість відстрочення сплати митних платежів під час ввезення товарів на митну територію України відповідно до переліку, визначеного в додатку до цього указу, на підставі письмової заяви платника податків, яка повинна бути подана одночасно з митною декларацією [3].

Зміни до митної декларації, пов'язані зі сплатою митних платежів, можуть бути внесені згідно з встановленими законом строками шляхом оформлення аркуша коригування в установленому порядку [5].

Митна вартість товарів є важливим інструментом митного регулювання та ефективною складовою адміністрування мита і митних платежів. Митні органи активно проводять організаційну роботу щодо збільшення бази оподаткування шляхом посилення контролю за її визначенням. З недооцінкою митної вартості товарів пов'язане ухилення від сплати податків з боку суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [4].

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОЇ РОЛІ МИТНОЇ ВАРТОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

2.1 Показники, що використовуються при оцінці фіскальної ролі митної вартості

Для України актуальним є розвиток системи митного оподаткування, яка передбачала б розгалужену систему митних платежів, адже крім фіскальної виконують економічну функцію – регулювання експортно-імпортних операцій та забезпечення економічної безпеки держави. Мито як податок на зовнішню торгівлю є важливим економічним інструментом впливу держави на розвиток зовнішньої торгівлі й економіки в цілому.

Мито сплачується на основі визначеної митної вартості. Розглянемо показники, що використовуються при оцінці фіскальної ролі митної вартості (табл.2.1).

Таблиця 2.1 - Показники, що використовуються при оцінці фіскальної ролі митної вартості [9]

Показник	Значення
Мито	У фіскальній функції мито служить для наповнення дохідної частини бюджету, однак на сучасному етапі розвитку значної ролі не відіграє
Податок на додану вартість (ПДВ)	Митні надходження ПДВ є одним із основних бюджетоформуючих податків,
Акцизний податок	Акцизний податок на ввезені на митну територію України підакцизні товари або продукцію сплачується платниками податку до або в день подання митної декларації. У випадку ввезення маркованої підакцизної продукції, оплата акцизного податку з марок здійснюється разом з доплатою (якщо необхідно) на день подання митної декларації.
Обсяг імпорту	Надходження митних платежів напругу залежать від обсягів імпорту, які визначаються на основі митної вартості.
Кількість митних декларацій	Свідчить про обсяги імпорту

Митне адміністрування можна визначити як важливу функцію управління, що включає в себе планування, організацію, керівництво, облік та контроль, а також як науку, що розвиває принципи ефективного управління митною системою відповідно до соціально-економічних та суспільно-політичних умов, та оцінює митну систему за певними теоретичними критеріями.

Адміністрування митних платежів здійснюється відповідно до принципів митної політики держави та компонентів митної справи. Розробка правил та процедур митного адміністрування ґрунтується на постійному аналізі ЗЕД (зовнішньоекономічна діяльність). Основною метою є сприяння розвитку зовнішньої торгівлі з іншими країнами, досягнення позитивного балансу зовнішньоторговельного обороту, захист внутрішнього товарного ринку та підтримка власних товаровиробників [29, с. 78].

Таблиця 2.2 - Динаміка оформлення митних декларацій у 2018-2022 р.р., тис.шт. [44]

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Оформлено митних декларацій форми МД-2:	3 953,2	4 559,4	4 464,6	5 159,3	3 534,3
на ввезення (надходження)	2 472,2	3 089,6	3 050,8	3 568,7	2 502,5
на вивезення (пересилання)	989,7	998,7	985,1	1 088,5	930,1
на внутрішній транзит (каботаж)	92,7	95,6	89,3	106,8	22,5
на прохідний транзит	375,5	375,5	339,4	395,3	79,2
Оформлено митних декларацій форми МД-2 за процедурою електронного декларування:	3 746,9	4 389,4	4 314,0	5 006,5	3 501,3
на ввезення (надходження)	2 417,1	3 052,1	3 024,1	3 545,9	2 493,6
на вивезення (пересилання)	982,1	992,0	980,2	1 084,1	926,7
на внутрішній транзит (каботаж)	91,7	95,2	88,9	106,6	22,5
на прохідний транзит	256,0	250,1	220,8	269,9	58,6

Як видно з табл. 2.2, у 2019 р. кількість декларацій митної вартості збільшилась на 11,53%, у 2020 р. кількість декларацій митної вартості зменшилась на 2,08% у порівнянні з 2019 р. (з 4559,4 до 4464,6), у 2021 р. кількість декларацій митної вартості зросла на 15,56% в порівнянні з 2020 р. (з 4464,6 до 5159,3 тис.шт). У 2019 р. частка електронних митних декларацій склала 96,27% від

загальної кількості. У 2020 р. 96,63% декларацій було надано на електронному носії. У 2021 р. відсоток декларацій на електронному носії збільшився до 97,03%. У 2022 р. кількість декларацій митної вартості зменшилась на 31,5% в порівнянні з 2021 р. (з 5159,3 до 3534,3 тис.шт). У 2022 р. відсоток декларацій на електронному носії збільшився до 99,06%. В умовах війни з Росією такі показники свідчать про вміння держави та бізнесу працювати навіть у надскладних умовах для зовнішньоекономічної діяльності.

У відповідності до визначень, фіскальний потенціал митних платежів є одним з компонентів фіскального потенціалу держави. Цей показник визначається як максимальна сума надходжень від митних платежів, яка не обмежує економічний розвиток суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та загальної економіки країни. Варто зауважити, що фіскальний потенціал митних платежів залежить від рівня економічного розвитку держави, її ролі в міжнародній торгівлі, ступеня її участі у міжнародному поділі праці та інтенсивності зовнішньоекономічних потоків.

Митні платежі виконують важливу роль у регулюванні зовнішньоторговельної діяльності держави і є джерелом значних надходжень до бюджету. У 2020 році Державна митна служба України надіслала 873 запити до митних органів іноземних держав для перевірки достовірності документів, які підтверджували заявлену митну вартість товарів на митній території України. За той самий період отримано та оброблено 466 відповідей, із яких в 78 випадках достовірність документів не була підтверджена. Отримані відповіді використовуються Державною митною службою під час проведення документальних перевірок.

Державна митна служба постійно збирає, узагальнює та аналізує інформацію про ціни на світових товарних ринках для окремих товарних груп, які імпортуються на митну територію України, з використанням відкритих джерел, таких як Інтернет-ресурси та публікації. Також здійснюється узагальнення інформації про ціни на певні товарні групи в табличному форматі Excel, в періодичних виданнях, доступ до цінової інформації, розміщеної на Інтернет-

ресурсах відповідно до меморандумів, укладених між Державною митною службою та асоціаціями імпортерів та виробників. Крім того, інформація про ціни на певні товари розміщується на FTP-сервері за адресою <http://172.20.21.221/Exchange/1200/cinovainformaci>, а митниці Державної митної служби отримують інформацію про ціни на певні види товарів.

З метою безумовного виконання індикативних показників доходів держбюджету у 2021 р. організовувалися заходи з посилення контролю за правильністю визначення митної вартості товарів [44].

За результатами роботи при здійсненні контрольних функцій за правильністю визначення митної вартості у 2021 р. збільшено базу оподаткування на 30,43 млрд. грн. (з 126,02 млрд. грн. до 156,45 млрд. грн.), що призвело до збільшення надходжень до Державного бюджету України на 9,75 млрд. грн.

У 2021 році, з метою підтвердження достовірності документів, що були подані на митній території України під час митного оформлення для підтвердження митної вартості товарів, було підготовлено та направлено до митних органів іноземних держав 835 запитів.

За 2021 р. отримано та опрацьовано 624 відповіді, з яких у 119 випадках автентичність документів не було підтверджено, а у 108 інформацію не надано, або надано в обсягу недостатньому для здійснення висновку. Зазначені відповіді використовувались під час організації та проведення документальних перевірок. При здійсненні контрольних функцій за правильністю визначення митної вартості та результатами такого контролю у 2022 р. опрацьовано базу для оподаткування в обсязі 219,7 млрд. грн. Додаткові надходження до бюджету становлять 6,3 млрд. грн.

За результатами контролю за повнотою бази оподаткування легкових транспортних засобів (кід товарної позиції 8703), що ввозилися на митну територію України з території США, додаткові надходження до Державного бюджету України за рахунок включення витрат на перевезення та страхування з США до митного кордону України становили 519,78 млн. грн. [31].

У 2022 р. з метою підтвердження автентичності документів, поданих на митній території України при митному оформленні для підтвердження митної вартості товарів, підготовлено та направлено до митних органів іноземних держав 517 запитів.

За 2022 р. отримано та опрацьовано 344 відповіді, з яких у 91 випадках автентичність документів не було підтверджено, а у 85 інформацію не надано, або надано в обсягу недостатньому для здійснення висновку. Зазначені відповіді використовувались під час організації та проведення документальних перевірок.

За результатами опрацювання митницями непідтверджених відповідей уповноважених органів зарубіжних країн вжито відповідних заходів, а саме складено протоколи про порушення митних правил та/або проведено документальні перевірки правильності визначення митної вартості товарів після їх випуску.

Сума донарахованих митних платежів за 2022 р. складає 86,84 млн. грн., що на 27,99 млн. грн. перевищує відповідний показник 2021 р.

2.2. Митні надходження як джерело бюджетних доходів

Згідно з пунктом 27 пункту 1 статті 4 Митного кодексу України, митні платежі включають різні види оплати, такі як мито (ввізне, вивізне), акцизний податок на підакцизні товари та податок на додану вартість на ввезені товари. Податки та митні платежі виконують регулюючу та стимулюючу функції в зовнішньоекономічній діяльності. Міжнародні угоди також впливають на митний тариф України, який включає ставки ввізного та вивізного мита. Суми ввізного мита і акцизного податку на товари, що ввозяться до України, мають вплив на базу оподаткування податком на додану вартість. Національні митні тарифи та митний контроль прямо та опосередковано впливають на обсяги митних платежів.

Розглянемо показники оподаткованого імпорту, які розраховуються на основі митної вартості ввезених товарів (табл.2.3).

Як видно з табл.2.3, у 2019 р. обсяги оподаткованого імпорту зросли на 9,13% за рахунок збільшення імпорту машин, устаткування та транспорту на 33,35% і продукції хімічної промисловості на 47,77%.

Оподаткований імпорт у доларах США у 2020 р. порівняно з рівнем 2019 р. зменшився на 9,44%.

За 2020 р. оподаткований імпорт «у вазі» зменшився на 13,8%. Податкове навантаження у 2020 р. склало 22,4 цента/кг, що на 6,9% більше за рівень 2019 р. (21 цент/кг).

Таблиця 2.3 - Оподаткований імпорт за галузевою структурою за 2019-2022 р.р. (тис. дол. США) [44]

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1-24 Продовольчі товари та продукція сільського господарства	6584679	5568617	6390265	7566606	5255455
25-26 Мінеральні продукти	793357	536494	353534	353990	233962
27 Паливно-енергетичні товари	13398588	11993289	7897443	15087325	11895444
28-40 Продукція хімічної промисловості, каучук	7058291	10430362	10032361	13240038	8572677
41-43 Шкірсировина, хутро та вироби з них	284930	135419	110589	150067	101773
44-49 Деревина та целюлозно-паперові вироби	1389066	1195983	1139064	1389768	825732
50-67 Текстиль, текстильні вироби, взуття	2376758	2285206	2192265	2728102	1549479
68-70 Вироби із каміння, скла, кераміка	766271	776879	734620	935461	504472
72-83 Метали та вироби з них	3575232	3359305	2935370	3979666	2289531
84-90 Машини, устаткування та транспорт	12895843	17196135	16463596	20897776	11828816
Інші товари	870578	1026070	1109868	1463886	744511
Всього	49993593	54559274	49418553	67792684	43801851

Динаміка економічних показників оподаткованого імпорту за 2020 р. відповідно до показників 2019 р.:

- відбулось зменшення вагових показників оподаткованого імпорту на 13,8% (з 69631 тис. т. до 60050 тис. т.);

- відбулось зменшення вартісних показників оподаткованого імпорту на 9,4% (з 54551 млн. дол. США до 49402 млн. дол. США);

- рівень митної вартості оподаткованого імпорту збільшився на 5,01% (0,78 дол. США/кг до 0,82 дол. США/кг);

- податкове навантаження на одиницю ваги оподаткованого імпорту збільшилося на 6,93% (з 0,21 дол. США/кг до 0,224 дол. США/кг).

Основні бюджетоформуючі товари 2020 р.:

- нафтопродукти - 68876,6 млн. грн. , що на 3663,5 млн. грн., або на 5,1% менше за показник 2019 р.;

- легкові автомобілі - 39812,2 млн. грн., що на 2519 млн. грн., або на 6% менше за показник 2019 р.;

- гази нафтові - 16998,8 млн. грн., що на 3302,2 млн. грн., або на 16,3% менше за показник 2019 р.;

- вугілля кам'яне - 8804,3 млн. грн., що на 6061,7 млн. грн., або на 40,8% менше за показник 2019 р.;

- мобільні телефони - 5862 млн. грн., що на 1028,6 млн. грн., або на 21,3% більше за показник 2019 р.

У 2021 р. відбулось збільшення вартісних показників оподаткованого імпорту на 37% (з 49446 млн. дол. США до 67793 млн. дол. США).

Основні бюджетоформуючі групи товарів 2021 р.:

- машини, устаткування та транспорт - 20898 млн. дол. США , що на 4423 млн. дол. США, або на 27% більше за показник 2020 р.;

- паливно-енергетичні товари - 15087 млн. дол. США, що на 7189 млн. дол. США, або на 91% більше за показник 2020 р.;

- продукція хімічної промисловості, каучук - 13240 млн. дол. США , що на 3204 млн. дол. США, або на 32% більше за показник 2020 р.;

- продовольчі товари - 7567 млн. дол. США, що на 1173 млн. дол. США, або на 18% більше за показник 2020 р.

У 2022 році в Україну було доставлено загалом понад 30 мільйонів тонн імпортованих товарів. З цієї загальної кількості, майже 11 мільйонів тонн було

перевезено вантажівками, що робить їх найпопулярнішим видом транспорту для імпорту. На другому місці за обсягом завезеного імпорту була залізниця з понад 9,89 мільйонами тонн товарів, а на третьому місці був морський транспорт з близько 7,16 мільйонами тонн. Це свідчить про різноманітність транспортних засобів, якими використовуються для доставки імпортних товарів в Україну.

Основні бюджетоформуючі групи товарів 2022 р.:

- паливно-енергетичні товари - 11895 млн. дол. США , що на 3192 млн. дол. США, або на 21% менше за показник 2021 р.;
- машини, устаткування та транспорт - 11829 млн. дол. США , що на 9069 млн. дол. США, або на 43% менше за показник 2021 р.;
- продукція хімічної промисловості, каучук - 8573 млн. дол. США , що на 4667 млн. дол. США, або на 35% менше за показник 2020 р.;
- продовольчі товари - 5255 млн. дол. США, що на 2311 млн. дол. США, або на 31% менше за показник 2021 р.

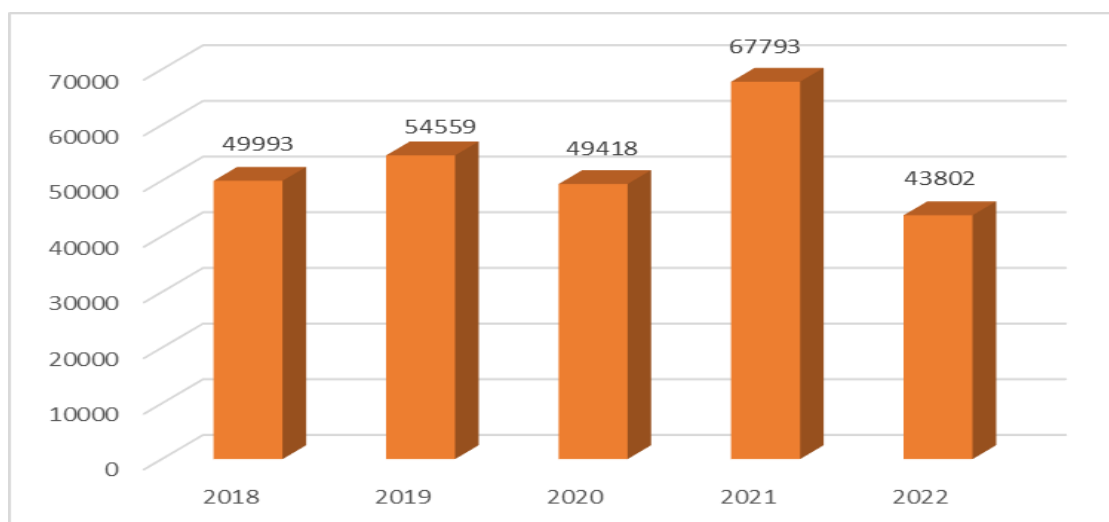

Рисунок 2.1 - Динаміка оподаткованого імпорту, млн.. дол. США [44]

Як видно з рис.2.1, найбільший обсяг оподаткованого імпорту в останні роки припадає на 2021 р. У 2020 р. імпорт зменшився на 5141 млн.. дол. США (на 9,42%) в порівнянні з рівнем 2019 р., коли він збільшився на 9,13%. У 2021 р. імпорт більшовся на 18375 млн.. дол. США (на 37,18%) в порівнянні з рівнем

2020 р. У 2022 р. імпорт зменшився на 23991 млн.. дол. США (на 35,39%) в порівнянні з рівнем 2021 р.

Митне оподаткування є важливим елементом регулювання економічних та соціальних процесів держави, оскільки Уряд повинен забезпечувати баланс між внутрішніми та зовнішніми інтересами країни. Для дослідження впливу митного оподаткування на формування дохідної частини державного бюджету проведено аналіз формування доходів Державного бюджету України за рахунок доходів від зовнішньоекономічної діяльності та визначено їх вплив на загальний результат бюджетних періодів 2018-2022 рр. (табл. 2.4, 2.5). За результатами попередніх років можна стверджувати, що надходження від митного оподаткування були стабільними, з відмінністю у 3% на користь 2018-2019 років. У 2020 році держбюджет отримав на 3% менше коштів, а саме - 362,1 млрд грн. За підсумками 2021 року Митниця перерахувала до бюджету рекордну за аналізований період суму - 498,4 млрд.грн. (+37,3%): ПДВ - 380,7 млрд.грн., акцизний податок - 79,6 млрд.грн., ввізне мито - 36,9 млрд.грн.

Таблиця 2.4 - Митні надходження до Держбюджету України за 2018-2022 р.р. (млн..грн. [31])

	2018	2019	2020	2021	2022
Усього	928108,3	998278,9	1076016,7	1296852,9	949764,4
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	47708,6	53460,8	57846,9	79592,8	41653,8
Податок на додану вартість з імпортних товарів	295377,3	289760,4	274113,5	380714,4	253053,0
Ввізне та вивізне мито	27076,6	30086,0	30460,5	38177,2	26246,0
Митні надходження	370162,5	373307,2	362420,9	498484,4	320952,8

У 2022 році надходження від ДМС скоротились на 36% – до 318,1 млрд.грн., за даними Мінфіну: ПДВ – 253,1 млрд.грн., акцизний податок – 41,7 млрд.грн., ввізне мито – 23,3 млрд.грн.

Таблиця 2.5 - Частка митних надходжень до Держбюджету України за 2018-2022 р.р. (млн.грн. [44])

	2018	2019	2020	2021	2022
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	5,14	5,36	5,38	6,14	2,33
Податок на додану вартість з імпортних товарів	31,53	29,03	25,47	29,36	14,16
Ввізне та вивізне мито	2,92	3,01	2,83	2,94	1,47
Митні надходження	39,59	37,4	33,68	38,44	17,96

Як видно з табл. 2.5, податок на додану вартість з імпортних товарів, який обчислюється на основі розрахунку митної вартості, складає майже 80% митних надходжень до Держбюджету України. Державна митна служба за підсумками 2022 року перерахувала до держбюджету близько 318 млрд грн. платежів, що становить менше 60% від плану. Запровадження в Україні воєнного стану призводить до зменшення обсягів оподаткованого імпорту товарів в Україні через обмеження пересування товарів через кордон та зупинення діяльності митниць. Це може призвести до зменшення надходжень до державного бюджету, а також до зниження обсягів відповідних товарних ринків. Крім того, зміна логістичних маршрутів та блокування портів може призвести до збільшення транспортних витрат та затримок в доставці товарів, що може мати негативний вплив на економіку.

2.3 Фіскальна роль митної вартості у формуванні дохідної частини державного бюджету

Митна політика є системою принципів та напрямів діяльності держави, спрямованою на захист її економічних інтересів. Вона використовує інструменти митного контролю та митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності з урахуванням необхідності збалансованості власних інтересів з інтересами інших країн і гармонійного поєднання з глобальною торговельною системою.

В сучасний час митна політика стала важливим елементом державної політики і має виражене фіскальне спрямування. Основна мета такої політики полягає в зменшенні дефіциту бюджетних коштів, боротьбі з ухиленням від сплати податків, зниженні зовнішнього боргу та забезпеченні соціальних гарантій для населення. За останні роки митні органи України зареєстрували значні надходження до державного бюджету, що становить майже половину доходів держави. [18, с. 7].

Однією з особливостей вітчизняної митної політики є переважання її бюджетоутворюючої функції. Державна митна служба України відіграє провідну роль у забезпеченні бюджетних надходжень, тому фіскальна функція є ключовою і визначає показники ефективності діяльності митних органів. Незважаючи на економічну і політичну ситуацію в країні, митниці Державної митної служби України з 2014 по 2021 рік успішно виконували цю функцію (рис. 2.2).

Індикативний показник доходів Держбюджету на 2020 р. доведений Міністерством фінансів на рівні 382763 млн.грн., у тому числі 325471 млн.грн. - загальний фонд.

Фактично за 2020 р. перераховано до державного бюджету України 358617 млн.грн., виконання індикативного показника становить 93,7%, недонадходження до бюджету становить 24146 млн.грн.

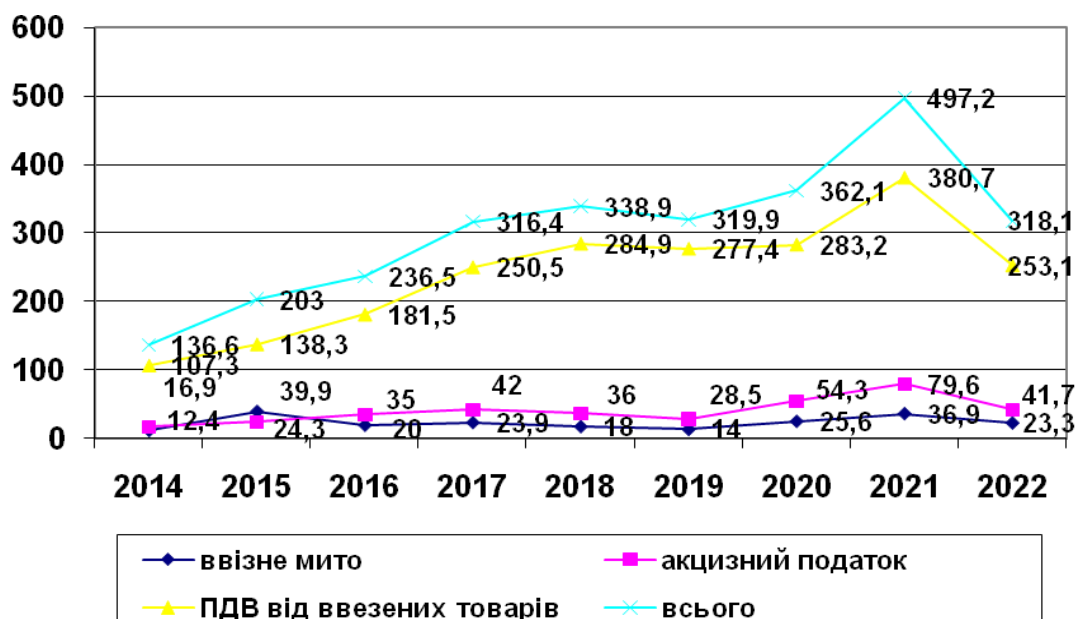

Рисунок 2.2 - Динаміка митних надходжень до державного бюджету, млрд. грн. [31]

Порівняно з рівнем 2019 р. надходження зменшилися на 3,7% (13834 млн.грн.).

Сума податків та зборів, умовно нарахованих відповідно до пільг, наданим законодавчими та нормативно-правовими актами України, за 2020 р. становить 100177 млн.грн., що на 10% (8030 млн.грн.) більше за відповідний показник 2019 р.

За результатами роботи у 2021 р. до Державного бюджету Україна забезпечено перерахування митних та інших платежів на суму 485 млрд. грн., що становить 106,6% від планового показника 455 млрд. грн., понад індикатив забезпечено 30,2 млрд. грн.

За результатами роботи у 2022 р. до Державного бюджету України забезпечено перерахування митних та інших платежів на суму 300,8 млрд. грн., що становить 56,9% від планового показника 528,3 млрд. грн.

Загальна сума від сплати митних платежів при імпорті товарів в Україну становила 179,3 млрд. грн., у тому числі 79,3 млрд. грн. - пільгове оподаткування товарів згідно з законодавчими актами, прийнятими в умовах воєнного часу.

Державна митна служба має відповідальність за перерахування коштів, отриманих від платників податків під час митного оформлення, до державного бюджету. Цей процес включає контроль за своєчасністю, достовірністю та повнотою нарахування митних та інших платежів, а також забезпечення повної сплати платниками до державного бюджету.

З метою підтримки платників податків і забезпечення доставки необхідних товарів українським громадянам та військовим, Верховна Рада України прийняла законодавчі зміни, спрямовані на пільгове оподаткування товарів, що ввозяться в Україну в умовах воєнного стану. Однак, впровадження воєнного стану, тимчасове припинення діяльності окремих митниць, обмеження ділової активності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, зміни виробничих обсягів, логістичні маршрути, блокування морських торговельних портів, закриття повітряного простору суттєво впливають на обсяг оподаткованого імпорту товарів.

У цілому надходження митних платежів до загального фонду держбюджету за 2022 рік (275,5 млрд грн), порівняно з відповідним періодом 2021 року (409,3 млрд грн) зменшилися на 32,7%, що кореспондується з річним прогнозом Нацбанку України щодо падіння ВВП у 2022 році на 31,5%.

Зокрема, обсяги оподаткованого імпорту товарів у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, скоротились на більш ніж у 2,7 рази (з 68,2 млн тонн у 2021 році до 25,8 млн тонн у 2022 році).

Зменшення обсягів імпорту знизило загальний обсяг оподатковуваних товарів і послуг, що ввозяться в країну, тоді як збільшення пільгового імпорту знизило обсяги, на які накладалися податки. Крім того, зниження ставок податків на нафтопродукти може бути несуперечливим з кількома галузями економіки, що залежать від цих продуктів, що може привести до зменшення обсягів податків, які надходять до бюджету.

Так, суттєве зменшення надходжень митних платежів у 2022 році, у порівнянні з 2021 роком, відбулось при імпорті:

- нафти та нафтопродуктів – на 52,8 млрд грн;

- легкових автомобілів – на 31,9 млрд грн;
- газів нафтових – на 20,5 млрд грн;
- вугілля кам'яного, коксу – на 9,8 млрд грн.

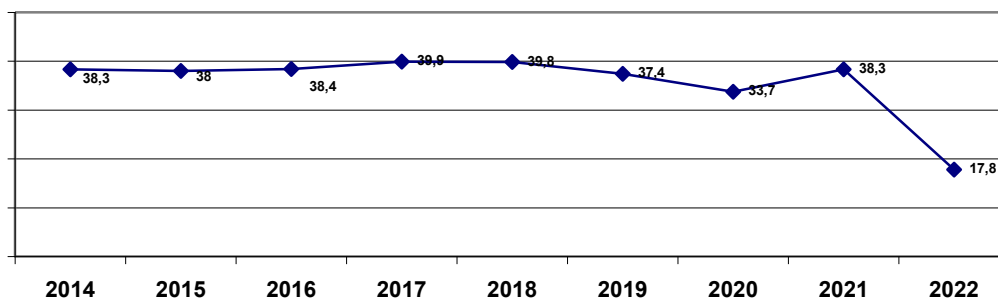

Рисунок 2.3 - Частка митних надходжень у загальних доходах державного бюджету, % [44]

Із рис. 2.3 бачимо, що митні надходження формують до 40% бюджетних надходжень, за винятком 2022 р., коли Державний бюджет України формувався в умовах війни з Росією.

Фіскальна функція залишається однією з найважливіших, а результати діяльності митниць оцінюються передусім за критерієм суми коштів, перерахованих до державного бюджету [26, с. 42]. Оскільки Державна митна служба забезпечує вагомую частину доходів зведеного бюджету України, то одне з її основних завдань сьогодні полягає у безумовному забезпеченні виконання індикативних показників наповнення бюджету [9, с. 124].

У період 2015-2022 надходження податку на додану вартість збільшилося завдяки запровадженню системи електронного адміністрування ПДВ з 1 липня 2015 р., що дозволило уникнути махінацій з ПДВ та збільшити надходження податку до бюджету на рівні 13%. Акцизний податок, що становить близько 13% від увозу на митну територію України підакцизних товарів, посідає другу сходинку збільшення надходжень. Це пов'язано зі зростанням ставок податку на транспортні засоби на 0,4% - 33%, бензин і дизпаливо на 2% та запровадженням акцизного податку на вантажні автомобілі і автобуси, а також збільшенням обсягів імпорту деяких підакцизних товарів. При цьому, середньорічний курс

гривні до євро вплинув на ставки акцизного податку на окремі види підакцизної продукції, які визначені в євро. [9, с. 125].

Третє місце за надходженнями належить увізному миту, яке з 2015 р. демонструє спадну динаміку та становить 8%. Стосовно незначних показників увізного мита, то причинами цього є зміна імпоротної структури та падіння цін на міжнародних ринках.

У зв'язку з тим, що бюджет України є кризовим з точки зору доходної бази, важко говорити про центральну роль митних платежів у поданні її казначейству. Згідно з рекомендаціями Всесвітньої митної організації, для безпечного функціонування державної фінансової системи, частка митних платежів у податкових надходженнях не повинна перевищувати 5-10%. Бюджет з часткою митних платежів у діапазоні 10-18% вважається середнім ризиком, а кризовий рівень митних платежів у податкових надходженнях державної казни України відображає необхідність перегляду фіскальної орієнтації митних органів в країні на контрольну та регулювальну функції.

Аналіз загальної суми митних платежів до державного бюджету України, що становить загальний фіскальний митний ефект, дозволяє з'ясувати їх роль у формуванні бюджету, і відносину між цими надходженнями та загальною активністю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також динаміку обсягів міжнародної торгівлі. Однак, динаміка надходжень митних платежів не дає можливості провести детальний аналіз розвитку окремих галузей промисловості, а також визначити певні зовнішні і внутрішні фіскальні ефекти, що могли б слугувати індикаторами для прийняття ефективних управлінських рішень. [36, с. 174].

Разом із цим не менш важливим аспектом є визначення додаткових резервів наповнення бюджету. У діяльності митних органів основними такими резервами є:

- податкові реформи - перегляд податкових ставок та податкових пільг на користь більш ефективного збору податків.

- приватизація державного майна - продаж державних підприємств та інших активів з метою отримання додаткових коштів для бюджету.

- розширення економіки - приваблення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць та збільшення обсягів виробництва.

- ефективніша боротьба з корупцією та злочинністю - зменшення втрат бюджетних коштів через незаконну діяльність.

- зменшення витрат на адміністративні потреби - оптимізація державного апарату, скорочення кількості бюрократичних процедур та втрат часу та коштів на них.

Ураховуючи, той факт, що базою нарахування митних платежів є митна вартість товарів, виражена в національній грошовій одиниці, у нашому разі гривні, то ситуація, за якої відбувається зростання надходження митних платежів до державного бюджету на тлі падіння показників зовнішньоекономічної діяльності пояснюється девальвацією національної валюти до інших валют [46, с. 48].

Знецінення гривні відносно світових валют призводить до збільшення величини бази нарахування митних платежів, що, як наслідок, призводить до збільшення надходження митних платежів до державного бюджету України.

У цілому слід зазначити, що в умовах економічної кризи та зниження обсягів товарообігу посилений контроль останніх є рушійним інструментом державного регулювання зовнішньої торгівлі та ефективним методом оптимізації захисної та регулятивної функцій митних органів, до того ж є одним із джерел наповнення державного бюджету.

Митні органи забезпечують контроль правильності визначення митної вартості товарів шляхом перевірки заявленої величини декларантом. Декларування може бути перевірено безпосередньо при митному оформленні або після його закінчення, під час митного постаудиту. В результаті контрольних процедур митний орган може підтвердити заявлену митну вартість або коригувати її за окремою документальною формою. Незважаючи на труднощі з

механізмом контролю митної вартості, тенденції показують зростаюче значення контрольної складової в механізмі митно-тарифного регулювання. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 - Надходження від здійснення контролю митної вартості товару у 2018-2022 р.р. [44]

Показник	2018	2019	2020	2021	2022
Надходження від здійснення контролю митної вартості товарів, (млрд. грн.)	4,65	7,96	6,92	9,75	6,3
Величина надходжень від здійснення контролю митної вартості товарів в загальному обсязі митних платежів, (%)	1,26	2,13	1,91	1,96	1,96

У останнє десятиліття відбулося стале зростання ефективності контролю митної вартості, яка є важливою складовою митно-тарифного регулювання та відіграє ключову роль у нарахуванні всіх податків на зовнішню торгівлю. Проте, це також підкреслює нестачу ефективності сучасного методологічного базису контролю митної вартості та потребу у переформатуванні контрольного механізму митно-тарифного регулювання на нову науково-технічну та інформаційну платформу.

Також, нерозвиненість та перспективність контролю митної вартості та велика ризикомісткість зовнішньоторговельних операцій вказують на потребу зосередження уваги на розвитку системи митного постаудиту. Зокрема, в Україні необхідно працювати над подальшим науково-теоретичним розвитком та вдосконаленням механізму митно-тарифного регулювання.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ В УКРАЇНІ

3.1. Система практичного забезпечення визначення митної вартості в діяльності митних органів

Внаслідок війни з Росією Україна зазнала нищівних втрат у сфері економіки. Численні заводи і фабрики стали жертвами ракетних обстрілів, а аграрні та сільськогосподарські регіони Херсонської та Запорізької областей, що вирощували основну частку фруктів та овочів, опинилися під окупацією. В результаті, нашій країні лишилося лише одне рішення — імпортувати необхідні товари з-за кордону для задоволення потреб українського населення. Проте така залежність від імпорту призводить до зростання митної вартості та подорожчання товарів, що негативно впливає на бажання бізнесу імпортувати продукцію в умовах митної нестабільності.

Митні органи зобов'язані перевіряти правильність задекларованої митної вартості. Проте, їм не надано повноважень здійснювати дискреційні дії у випадках, коли декларована митна вартість викликає сумніви, крім вимог закону, який передбачає можливість запитування додаткових уточнювальних документів. При наявності відповідних документів, митні органи можуть переконатись у правильності задекларованої митної вартості. Вимога до надання додаткових документів обумовлена бажанням переконатись, що декларант правильно визначив митну вартість. Відповідно до закону, дотримання вимог є головною передумовою для коригування заявленої митної вартості товару за іншим методом. Це застосовується у випадках, коли суб'єкт господарювання не надав повний пакет документів перед митним оформленням, не надав додаткову

уточнювальну документацію для підтвердження митної вартості або якщо митний орган виявляє розбіжності в поданій документації.

Верховний Суд України у своїх постановках № 815/3451/16 (№ К/9901/30520/18) від 13.08.2020 та № 809/257/17 (№ К/9901/38363/18) від 14.06.2022 підтвердив, що митні органи повинні зазначати конкретні обставини та причини, які викликали сумніви щодо достовірності декларованої митної вартості товару, а також обґрунтовувати необхідність перевірки спірних відомостей та зазначати документи, які зможуть усунути сумніви. У разі, коли недостовірність даних щодо митної вартості товару не була доведена судом або митні органи не подали доказів щодо недостовірності заявленої вартості, припущення митних органів про подання невідповідних або розбіжних документів, різниця між заявленою та митною вартістю подібних товарів, а також митне оформлення товарів за різними методами визначення митної вартості не можуть слугувати достатньою підставою для незастосування методу визначення митної вартості, обраного декларантом.

Щодо визначення митної вартості за резервним методом, митні органи мають можливість провести консультації з декларантом для обґрунтованого вибору підстав та методів визначення митної вартості товару, включаючи резервний метод. Проте, рішення митних органів є протиправним, якщо вони ігнорують надані декларантом документи і вибирають шостий резервний метод без належного обґрунтування. Крім того, рішення про коригування митної вартості товару повинно бути обґрунтованим і вказувати послідовність застосування методів та причини, через які не були застосовані попередні методи. Такі принципи були підтверджені Верховним Судом України у його постановках № 804/5445/17 (№ К/9901/14423/18) від 09.07.2020 та № 120/2634/19-а від 04.11.2021. [27].

Згідно з Правилами заповнення рішення про коригування митної вартості товарів, у графі 33 рішення може бути зазначене посилання на використання цінової бази Єдиної автоматизованої інформаційної системи Держмитслужби лише у випадку визначення митної вартості згідно з законодавством, з

обов'язковим зазначенням номера та дати митної декларації, на підставі якої визначена митна вартість товарів, та з поясненнями щодо зроблених коригувань на обсяг партії ідентичних або подібних товарів, умов постачання, комерційних умов і т.д. Однак, митниці часто не надають достатніх пояснень щодо зроблених коригувань, що є неправомірним. Верховний Суд також вказав, що інформація про те, що подібний товар розмитнювався за більшою вартістю у попередні періоди, не свідчить автоматично про порушення з боку декларанта, що призводить до необґрунтованого збільшення митної вартості товарів.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що митне законодавство передбачає прозорість та мінімізацію процедур для митного оформлення товарів. за допомогою таких заходів:

1. Створення єдиного митного тарифу, який встановлює спільне мито для всіх країн.
2. Визначення чітких правил та вимог для митного оформлення, що дозволяє уникнути будь-яких спроб корупції та нечесної діяльності.
3. Застосування електронних систем та технологій, що спрощує та прискорює митні процедури.
4. Забезпечення аудиторського контролю продуктів та процедур, що заходить для підтвердження їх вірності та можливості застосування.
5. Забезпечення доступу до інформації про митні процедури та тарифи для громадян.
6. Створення спеціалізованих митних служб, які забезпечують високий рівень професійної підготовки працівників та відповідність міжнародним стандартам.

Ці заходи максимально мінімізують процедури для митного оформлення товарів та забезпечують прозорість та правильність в цьому процесі, проте на практиці цей процес є бюрократичним та корупційним. У контексті воєнного стану в Україні, митниця не змінила своїх підходів, тому не діє відповідно до закону. Через незаконне коригування митної вартості, бізнес, який планував імпортувати значну кількість товарів, потрапляє у невігідне становище. Це

приводить до зменшення надходжень до бюджету та здорожчання товарів на внутрішньому ринку.

Для захисту своїх інтересів, бізнес може оскаржувати рішення про коригування митної вартості, подавши скаргу, заяву чи позов до митних органів та суду, цим самим здійснюючи своє право на захист. Необхідно залучити до цього різні державні інституції, щоб попередити подібні незаконні дії митних органів у майбутньому.

Протягом воєнного стану, процедура декларування та митного оформлення товарів на митній території України може здійснюватися за попередньою митною декларацією з необхідною інформацією без пред'явлення товарів митному органу. Можливе також відстрочення сплати митних платежів за переліком товарів за письмовою заявою платника податків, поданою одночасно з митною декларацією, що розглядається митним органом.

3.2 Проблеми узгодження митної вартості товарів та трансфертної ціни у зовнішньоекономічних контрольованих операціях підприємств України

У 2013 році Україна впровадила систему трансфертного ціноутворення з метою контролювання обчислення податку на прибуток підприємств згідно з Податковим кодексом України та настановами Організації економічного співробітництва та розвитку щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб. Принципи трансфертного ціноутворення постійно змінюються та вдосконалюються останні роки, що може ускладнювати платникам податків процес підготовки звітності щодо контрольованих операцій.

9 жовтня 2019 року Секретаріат Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) представив документ "Pillar 1 Unified Approach", який має потенціал змінити міжнародний режим оподаткування. Ці нові стандартизовані

заходи включають механізм розподілу частини прибутку групи компаній між країнами, в яких розташовані безпосередньо споживачі. Розподіл здійснюватиметься за допомогою розрахунку за встановленою формулою. Також враховується встановлення фіксованого відсотку доходу, який буде розподілятися в залежності від виконання "рутинних" функцій, наприклад, маркетингу та дистрибуції. Крім того, компаніям надається можливість збільшити доходи в тій країні, де вони виконують більш складні функції.

Очікується, що впровадження зазначених норм спростить процес підготовки звітності з трансфертного ціноутворення.

Митний кодекс України установлює порядок визначення митної вартості товарів, що перетинають митний кордон. Згідно з Розділом 3 цього кодексу, митна вартість товарів ґрунтується на ціні, яка фактично була сплачена або яка підлягає сплаті.

Угода про застосування статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі встановлює правила митної оцінки товарів у країнах-членах СОТ. Згідно з цією Угодою, митна вартість імпортованих товарів визначається як контрактна вартість, тобто ціна, фактично сплачена або що підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт до країни імпорту. Митні органи не мають підстав вважати контрактну ціну неприйнятною для митної оцінки, якщо вони не виявляють впливу взаємопов'язаності сторін на ціну зовнішньоекономічної операції. Згідно з Настановами ОЕСР, митні органи можуть також використовувати принцип "витягнутої руки" для порівняння вартості товарів, що імпортуються асоційованими підприємствами, з вартістю подібних товарів, що імпортуються незалежними підприємствами. Методи оцінки вартості товарів для митних цілей можуть відрізнятися від методів трансфертного ціноутворення. Однак, методи визначення обґрунтованого рівня цін, як для цілей трансфертного ціноутворення, так і для визначення митної вартості, мають спільні риси. Застосування принципу "витягнутої руки" передбачає, що умови контрольованої операції не повинні відрізнятися від умов, які застосовуються між непов'язаними особами у подібних неконтрольованих операціях. Основний метод визначення

митної вартості на підставі ціни договору для імпортованих товарів можна застосовувати, якщо покупець і продавець не є пов'язаними особами або ці відносини не вплинули на ціну товарів. [27].

У випадку пов'язаності сторін митні органи можуть вимагати документи, які свідчать про те, що така пов'язаність не вплинула на ціну операції. У методі порівняльної неконтрольованої операції вибирається операція з непов'язаними особами, з урахуванням чинників, які визначають ціну операції. Ці чинники використовуються також при виборі операції для порівняння у методах оцінки митної вартості товарів за ціною договору щодо ідентичних або подібних товарів. (Додаток В, табл. В.2).

У методі ціни перепродажу та методі визначення митної вартості на основі віднімання вартості знову ж таки застосовуються ціни, які імпортовані товари продаються в Україні непов'язаним продавцем, а витрати використовуються за методом “витрати плюс” та методом оцінки митної вартості на основі додавання вартості. Методи встановлення відповідності умов контрольованої операції принципу “витягнутої руки” схожі на методи визначення митної вартості товарів. При виборі найбільш доцільного методу трансфертного ціноутворення враховуються такі критерії як відповідність характеру контрольованої операції, наявність достовірної інформації та ступінь зіставності між контрольованими та неконтрольованими операціями [48, с. 18].

Можна використовувати будь-який метод з урахуванням цих критеріїв, але при можливості слід застосовувати метод порівняльної неконтрольованої ціни. Податковий та митний контроль за ціноутворенням у контрольованих зовнішньоекономічних операціях мають спільні риси, проте вони відрізняються метою та строками проведення. (табл. 3.1).

Незважаючи на відмінності у цілях митного та податкового контролю за ціноутворенням, обидві служби мають сприяти зменшенню недобросовісних дій платників податків та забезпечити тісну співпрацю щодо обміну інформацією. Проте українська практика свідчить про відсутність ефективного механізму

обміну інформацією щодо трансфертної ціни та митної вартості товарів через законодавчу неузгодженість та відмінності в методологіях їх визначення.

Таблиця 3.1 - Порівняння особливостей контролю митної вартості товарів та трансфертного ціноутворення в Україні [48]

Показник	Митна вартість товарів	Трансфертне ціноутворення
<i>Мета контролю</i>	Перевірка повноти включення всіх елементів до митної вартості (чи її не занижено)	Перевірка правильності визначення трансфертної ціни (чи її не завищено)
<i>Об'єкт контролю</i>	Товари та транспортні засоби	Товари, послуги, майно, фінансові операції, внутрішньогосподарські розрахунки
<i>Об'єкт оподаткування</i>	Митна вартість товарів та транспортних засобів, які переміщуються на митну територію України	Обсяг оподаткованого прибутку платника податків, який бере участь в контрольованих операціях
<i>Строки контролю</i>	Під час митного оформлення товарів	Для цілей контролю звітним періодом є календарний рік
<i>Порядок використання методів</i>	Основний метод – за ціною договору (контракту). Чітко регламентована послідовність використання методів	Основний метод – порівняльної неконтрольованої ціни. Вибір методу відбувається за критерієм доцільності та обставин здійснення контрольованої операції
<i>Контролюючий суб'єкт</i>	Державна податкова служба України	Державна митна служба України (митниці)
<i>Ризики для бюджету</i>	Ймовірність заниження митної вартості товарів для зменшення митних платежів	Ймовірність завищення ціни операцій для зменшення податкових зобов'язань з податку на прибуток

Для забезпечення співпраці між податковими та митними органами і узгодження ціноутворення в контрольованих операціях застосовуються договори про попереднє узгодження цін, як зазначено в пункті 39.6 статті 39 Податкового кодексу України та Постанові Кабінету Міністрів України №504. Великі платники податків можуть звернутися до податкової служби з заявою про проведення процедури узгодження цін, під час якої обидві сторони досягають згоди щодо предмету такої процедури, методів визначення цін та джерел інформації. Договір про узгодження ціноутворення може мати одно-, дво- або багатосторонній характер. Тривалість такого договору встановлюється сторонами, але не перевищує 5 років.

Процедура узгодження ціноутворення в контрольованих операціях та укладення відповідного договору дозволяє платникам податків уникнути додаткового нарахування податкових зобов'язань та зменшити витрати на підготовку документації з трансфертного ціноутворення. Однак, даний механізм є досить рідкісним через його складність та відсутність явних переваг для платників податків. Однак, пропонується впровадити такий договір як інструмент податкового менеджменту, що дозволить обґрунтувати контрактну ціну та відображати обставини, пов'язані з продажем товарів, під час митного оформлення. Цей договір може містити інформацію, яка буде використовуватись для митної оцінки товарів і підтверджувати відповідність ціни принципу "витагнутої руки", а також доводити, що пов'язаність сторін не мала впливу на контрактну вартість товарів. Вже деякі митні органи використовують подібний механізм визначення митної вартості в країнах, таких як Канада, Австралія, Нова Зеландія, Бельгія, Ірландія, Німеччина та Нідерланди, де договір про узгодження цін у контрольованих операціях розглядається як доказ митної вартості товарів.

Можливо внести невеликі зміни до податкового та митного законодавства, щоб застосувати такий механізм в Україні. Пропонується залучати фахівців митної служби як експертів на етапі визначення та обговорення умов договору про узгодження цін у контрольованих операціях. Також можна використовувати документацію щодо трансфертного ціноутворення для узгодження митної вартості товарів. Платник податків, який уклав договір про узгодження ціноутворення в контрольованих операціях з податковою службою, мав би можливість укласти договір з митною службою про узгодження цін при митній оцінці, в якому встановлюється порядок визначення митної вартості товарів при імпорتنих операціях між пов'язаними особами. Цей механізм гарантує, що підприємство, яке дотримується договору, не підлягає перевіркам митних органів.

Проблема незгоди між митною вартістю товарів та трансфертним ціноутворенням є актуальною і призводить до недорозумінь щодо пропорційного коригування податкових зобов'язань. Згідно з пунктом 39.5 Податкового кодексу України (ПКУ), платник податків має право самостійно коригувати трансфертну

ціну та податкові зобов'язання після аналізу своїх контрольованих операцій протягом року або після проведення податкової перевірки. При коригуванні податкових зобов'язань пов'язані сторони можуть відповідно скоригувати свої податкові зобов'язання з урахуванням принципу "витагнутої руки". Митна вартість товарів визначається під час митного оформлення зовнішньоекономічної операції, а право внесення змін до митних декларацій, включаючи коригування митної вартості товарів, передбачено статтею 269 Митного кодексу України (МКУ). Однак, платники податків рідко користуються цим правом через значну бюрократичну складність процесу. У випадку зниження ціни операції, зменшується сума митних платежів, яку митний орган повинен повернути як надмірно сплачену. Проте процедура повернення може бути тривалою та складною, а розрахунки згідно з трансфертним ціноутворенням можуть не бути підставою для коригування митної вартості та повернення митних платежів.

Удосконалення митно-тарифного регулювання є важливим кроком для України в контексті її вступу до Світової організації торгівлі та інтеграції до Європейського Союзу. Митна вартість товарів є основою для нарахування митних платежів та формування державного бюджету.

Процес декларування товарів і визначення митної вартості часто стикається з дискусіями і можливими маніпуляціями. Для вирішення цих проблем пропонується реформування інституту митної вартості шляхом приведення Митного Кодексу України у відповідність до міжнародних стандартів і забезпечення безпосереднього застосування методів визначення митної вартості. Крім того, сторони процесу декларування товарів повинні зобов'язатися проводити письмові консультації щодо обрання методу визначення митної вартості.

Для поліпшення контролю за митною вартістю необхідно встановити чіткий перелік додаткових документів для підтвердження заявленої митної вартості та скоротити терміни їх надання. Також треба зменшити терміни митного оформлення товару та винесення рішень про коригування заявленої митної

вартості. Для контролю цін на сировину в режимі переробки на митній території України необхідно встановити ефективну систему контролю.

3.3. Шляхи вирішення проблемних аспектів визначення митної вартості товару

Проблематика пов'язана з митною вартістю, вибором методу визначення та числовим значенням цієї вартості, активно досліджується провідними вітчизняними науковцями у своїх наукових публікаціях.

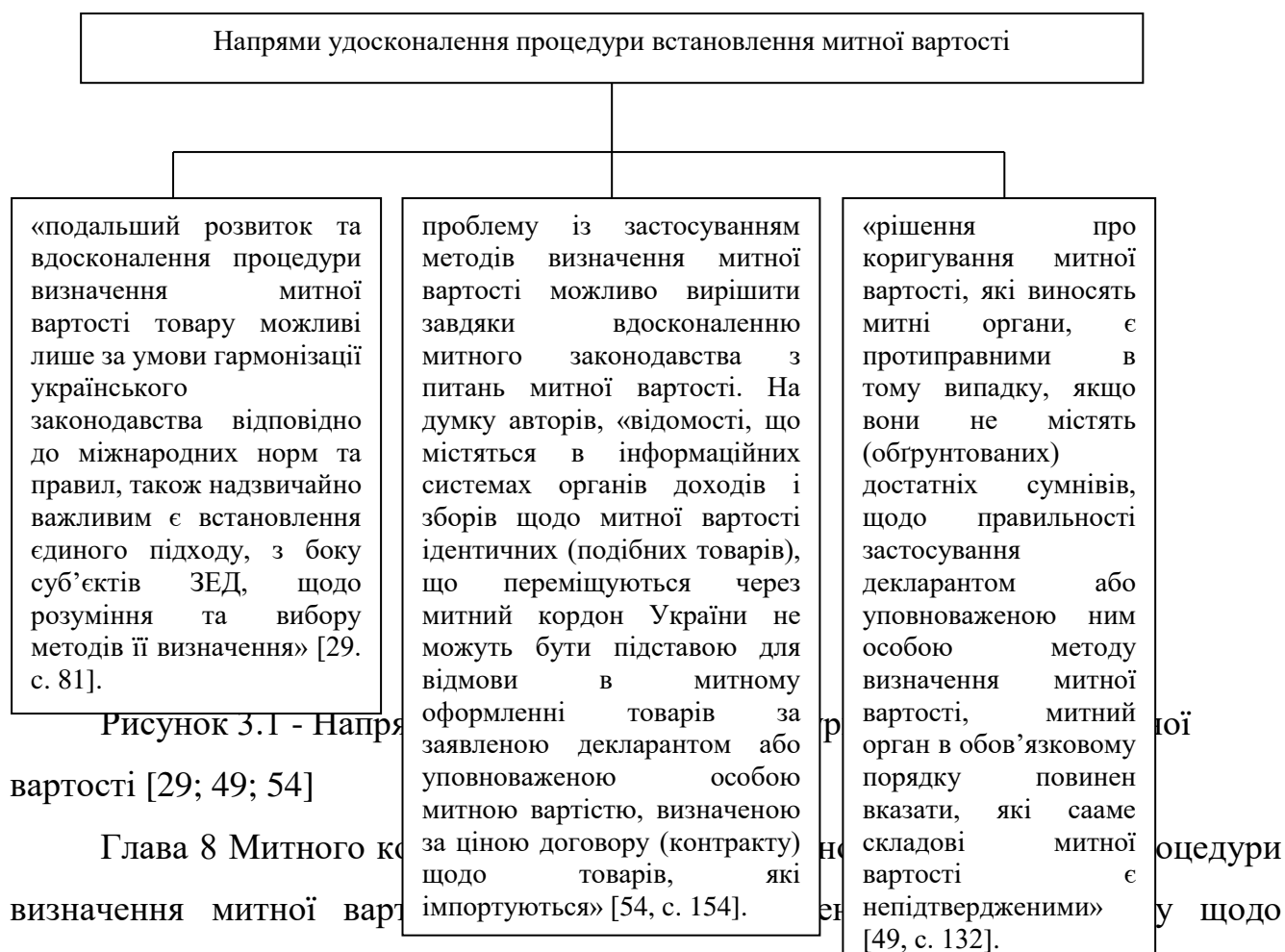

Рисунок 3.1 - Напрями удосконалення процедури встановлення митної вартості [29; 49; 54]

Глава 8 Митного кодексу України визначає методи визначення митної вартості товару, який імпортується на територію України. Дотримання цієї послідовності є надзвичайно важливим, оскільки від неї залежить точне числове значення митної вартості та, в кінцевому підсумку, сума митних платежів, які будуть нараховані та

сплачені до державного бюджету України. У практиці можуть виникати ситуації, коли митний орган не може обґрунтувати свої сумніви щодо вибраного декларантом методу визначення митної вартості і приймає рішення, порушуючи зазначену послідовність. (Додаток В, табл. В.3)

Згідно з митним законодавством України, на вимогу декларанта або уповноваженої ним особи методи на основі віднімання та додавання (обчислена вартість) можуть застосовуватись у будь-якій послідовності. Це означає, що декларант має право використовувати ці методи в будь-якому порядку при визначенні митної вартості товарів, які перетинають митний кордон України.

Декларант або уповноважена ним особа зобов'язані визначити та оголосити митну вартість під час декларування товарів. Вони повинні представити достовірні відомості про визначення митної вартості на основі об'єктивних та документально підтверджених даних, які піддаються обчисленню. Декларант також несе відповідальність за всі додаткові витрати, пов'язані з коригуванням митної вартості або наданням додаткової інформації митному органу (відповідно до статті 52 Митного кодексу).

Ці положення сприяють забезпеченню прозорості та точності визначення митної вартості товарів та відповідальності декларанта за правильність наданої інформації.

Вважаємо, що необхідно установити чіткий перелік додаткових документів, які митні органи можуть вимагати при декларуванні товарів. Крім того, ми вважаємо, що необхідно скоротити терміни, які надаються декларанту або його уповноваженій особі для надання цих документів. Це спростить процес декларування і зменшить кількість конфліктних ситуацій, пов'язаних з цим.

Відповідно до законодавства, митні органи мають виключну компетенцію у питаннях перевірки та контролю правильності визначення митної вартості декларантом. Процедури, за якими митний орган може вимагати додаткові документи та відмовити у митному оформленні, чітко визначені у законі. Однак, в практиці можуть виникати випадки, коли митні органи перевищують свої повноваження, що може створювати незручності при декларуванні товарів.

Наприклад, деякі митні органи можуть вимагати додаткові документи, посилаючись на ризики, зафіксовані в Єдиній автоматизованій інформаційній системі (ЄАІС). В таких випадках можуть обмежуватись права декларанта на митне оформлення товару за заявленою митною вартістю, оскільки враховується інформація, наявна в ЄАІС, а не подані до митного оформлення документи. Це порушує норми та положення Митного кодексу України.

На практиці дуже часто стається, що заявлена митна вартість не застосовується, що призводить до дискусій між представниками митних органів та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності.

Часто причиною дискусій, окрім самого числового значення митної вартості та вибору методу її визначення, є порушення строків та процедури відмови в митному оформленні товарів за заявленою митною вартістю, а також самого рішення щодо коригування митної вартості [21, с. 109].

На практиці часто трапляються ситуації, коли митний орган, відмовляючи в митному оформленні товару, не пояснює причину відмови та не надає детальні пояснення вимог, виконання яких дозволить здійснити митне оформлення товарів. Він обмежується заявленням, що "Відповідно до ст. 57 МКУ необхідно обрати один із другорядних методів визначення митної вартості з врахуванням наявних у Вас підтверджуючих відомостей", що є недостатньою пояснювальною інформацією для виконання вимог, необхідних для митного оформлення.

Проблеми, пов'язані з митною вартістю, часто виникають під час здійснення митного оформлення товарів у різних митних режимах, зокрема, при режимі переробки на митній території України.

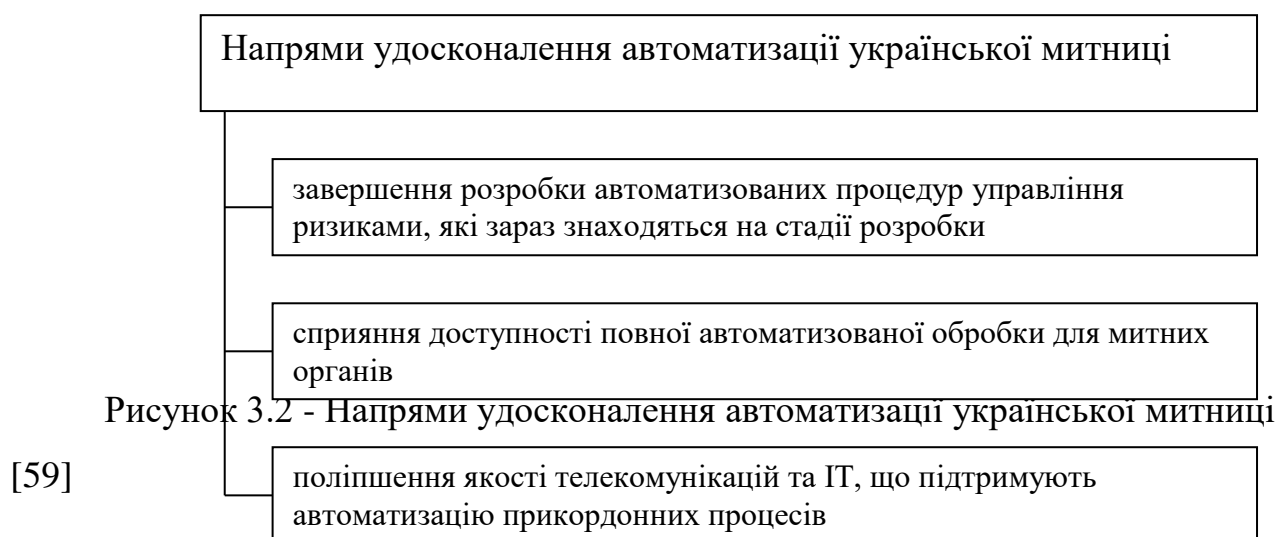
На нашу думку, ці проблеми, пов'язані з визначенням числового значення та вибором методу митної вартості, можливо вирішити шляхом внесення відповідних змін до митного законодавства України та його удосконалення згідно з міжнародними нормами та правилами, що стосуються митної вартості товарів у відповідних митних режимах.

Дослідження, проведене Організацією Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСР) на тему "Сприяння торгівлі", показало, що Україна отримала бал

0,667 з 2 за індикатором "Автоматизація". Цей індикатор включає одинадцять показників, що оцінюються від 0 до 2, де 2 означає найкращі практики, яких можна досягти. Дослідження враховує не лише нормативно-правову базу країн, але й ступінь реалізації різних заходів, спрямованих на підтримку торгівлі.

Україна значно відстає від інших країн з нижчим середнім рівнем доходів (1,12) і країн, які впровадили "кращі практики" (1,92), за цим показником [27, 61].

При цьому, на думку експертів ОЕСР, автоматизація української митниці може бути вдосконалена за такими напрямками (рис.3.2).

Останнім часом в Україні були вжиті рішучі заходи щодо автоматизації митниці. Один з таких заходів - прийняття наказу Державної митної служби України від 07.05.2020 № 167 "Про запровадження рекомендаційно-технічного пілотного проекту виконання митних формальностей в автоматичному режимі", який заслуговує на підтримку. Крім того, Україна розпочала застосування Нової комп'ютеризованої системи транзиту (NCTS) з листопада 2020 року. Ця система діє відповідно до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Спочатку вона була введена в пілотному режимі, а з 17.03.2021 розпочато національне застосування NCTS.

У контексті цифровізації, важливим кроком до удосконалення Державної митної служби України є запуск нового офіційного веб-порталу, на якому

міститься інтерактивна карта роботи пунктів пропуску та пропускні здатності. Завдяки використанню фільтрів, можна знайти інформацію про митне оформлення в регіоні, а також відслідковувати ситуацію на місці. На веб-порталі також доступна інформація про перетин кордону, заборонені та обмежені для переміщення товари.

Враховуючи положення статті 84 та Додатку XV Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Україна зобов'язана ввести положення Конвенції про процедуру спільного транзиту. Основою цієї Конвенції є технологія Нової комп'ютеризованої системи транзиту (NCTS), яка дозволяє обмінюватися митними даними між митними службами країн-учасниць. Успішна імплементація положень цієї Конвенції та уведення в практику допоможуть покращити роботу митної служби та оптимізувати транспортний та митний співробітництво з іншими країнами.

Україна розпочала застосування системи Нової комп'ютеризованої системи транзиту (NCTS) з листопада 2020 року, спочатку у пілотному режимі, а з 17.03.2021 розпочато етап національного застосування NCTS. Улітку 2022 року Україна була запрошена до приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту, і це було закріплено Законом України "Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту" від 30.08.2022.

Приєднання до Конвенції про процедуру спільного транзиту стало важливим кроком у створенні прозорих механізмів переміщення товарів через українсько-європейський кордон та сприяє обміну митною інформацією з іншими 35 країнами-учасницями Конвенції. Варто зазначити, що наразі Нова комп'ютеризована система транзиту (NCTS) використовується паралельно з національною системою контролю доставки товарів, і суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності самостійно вибирають систему, до якої подають декларації для доставки товарів у митницю призначення. Крім того, в деклараціях спільного транзиту не передбачено зазначення інформації щодо фактурної або митної вартості товарів.

Для покращення повноти декларування товарів, розширення сфери застосування NCTS на всі транзитні переміщення (включаючи переміщення від української митниці відправлення на кордоні до внутрішньої митниці призначення) є доцільним. Комплексне застосування всіх інструментів, у тому числі системи управління ризиками, дозволить ефективно протидіяти незаконній діяльності, такій як підміна товаросупровідних документів, заниження митної вартості товару, недостовірне декларування коду товару та інші порушення.

ВИСНОВКИ

Митна вартість є складовою митної справи і визначається як вартість товарів, що перетинають митний кордон України. Вона ґрунтується на ціні, яку фактично сплачено або підлягає сплаті за ці товари. Офіційне визначення митної вартості відповідає визначенню, що надається в Генеральній угоді з тарифів і торгівлі.

Митна вартість відповідно до митного режиму імпорту визначається за шістьма методами, і основним серед них є метод визначення митної вартості заціною договору щодо товарів, що імпортуються. Якщо цей метод неможливо використати, тоді застосовується наступний метод визначення митної вартості.

Митна вартість має потужне функціональне навантаження, яке включає класичні фіскальну та регулювальну функції, а також патерналістський вплив на зовнішньоекономічні торговельні відносини, іміджеву, безпекову та валютаивну функції.

У 2021 р. кількість декларацій митної вартості зросла на 15,56% в порівнянні з 2020 р. (з 4464,6 до 5159,3 тис.шт). У 2020 р. 96,63% декларацій було надано на електронному носії. У 2021 р. відсоток декларацій на електронному носії збільшився до 97,03%. У 2022 р. кількість декларацій митної вартості зменшилась на 31,5% в порівнянні з 2021 р. (з 5159,3 до 3534,3 тис.шт). У 2022 р. відсоток декларацій на електронному носії збільшився до 99,06%. В умовах війни з Росією такі показники свідчать про вміння держави та бізнесу працювати навіть у надскладних умовах для зовнішньоекономічної діяльності.

Фактично за 2020 р. перераховано до державного бюджету України 358617 млн. грн., виконання індикативного показника становить 93,7%, недонадходження до бюджету становить 24146 млн. грн. Порівняно з рівнем 2019 р. надходження зменшилися на 3,7% (13834 млн. грн.). За результатами роботи у 2021 р. до Державного бюджету Україна забезпечено перерахування митних та інших платежів на суму 485 млрд. грн., що становить 106,6% від планового показника

455 млрд. грн., понад індикатив забезпечено 30,2 млрд. грн. За результатами роботи у 2022 р. до Державного бюджету України забезпечено перерахування митних та інших платежів на суму 300,8 млрд. грн., що становить 56,9% від планового показника 528,3 млрд. грн. Загальна сума від сплати митних платежів при імпорті товарів в Україну становила 179,3 млрд. грн., у тому числі 79,3 млрд. грн. - пільгове оподаткування товарів згідно з законодавчими актами, прийнятими в умовах воєнного часу.

Митні надходження формують до 40% бюджетних надходжень, за винятком 2022 р., коли Державний бюджет України формувався в умовах війни з Росією. Фіскальна функція залишається однією з найважливіших, а результати діяльності митниць оцінюються передусім за критерієм суми коштів, перерахованих до державного бюджету. Оскільки Державна митна служба забезпечує вагомому частину доходів зведеного бюджету України, то одне з її основних завдань сьогодні полягає у безумовному забезпеченні виконання індикативних показників наповнення бюджету.

Хоча останнім часом було прийнято кілька законів, які значно вплинули на формування митної вартості товарів та покращили її відповідність міжнародним стандартам, все ж є численні проблеми, які потребують подальшої розробки та вирішення з економічного і правового погляду. З огляду на недоліки і прогалини в процесі визначення митної вартості товарів, є необхідність у таких кроках:

Наразі в Україні відсутні чіткі і ясні вказівки щодо дій платників податків, коли необхідно здійснювати пропорційне коригування митної вартості товарами, що імпортуються, або трансфертних цін на контрольовані операції. Кодекси, як Податковий, так і Митний, не мають чіткої інструкції для платників податків та фіскальних установ, як діяти в таких ситуаціях. З метою забезпечення справедливого оподаткування, необхідно виконати узгодження прав та обов'язків між платниками податків та фіскальними установами щодо пропорційного коригування трансфертних цін та митної вартості у контрольованих операціях. Відповідні зміни до законодавства будуть сприяти узгодженості митної вартості та трансфертної ціни на контрольовані операції підприємств України. Реалізація

тісної співпраці між Податковою та Митною службами дозволить платникам оптимізувати процес підготовки документації на контрольовані операції та для митного оформлення товарів, що зменшить конфлікти з фіскальними установами та ризики неповного сплати податків до бюджету підприємствами України.

Завданнями митних органів у найближчій перспективі, в тому числі в сфері удосконалення митного адміністрування, є наступні:

- диверсифікація джерел отримання достовірної митної інформації; створення уніфікованих і прозорих правил визначення митної вартості товарів та їх класифікації;
- покращення рівня і ступеня прозорості інформації щодо митних процедур і правил;
- розвиток діалогу і співробітництва з бізнесом тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 № 4495-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 23.03.2023 р.)
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 № 2755-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 25.03.2023 р.)
3. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959–XII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення 28.03.2023 р.)
4. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення. Наказ № 599 від 24.05.2012 р. Міністерство фінансів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-12#Text> (дата звернення 16.03.2023 р.)
5. Деякі питання митного оформлення окремих товарів, що ввозяться на митну територію України у період дії воєнного стану Постанова КМУ від 9 березня 2022 р. № 236. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 25.03.2023 р.)
6. Бардаш С.В., Новак О.С. Ідентифікація сутності та загальних принципів митного контролю. *Облік і фінанси*. 2020. № 4. С. 38-44.
7. Берестов І.В., Пестременко-Скрипка О.С., Шелехань Г.І., Берестова Т.Т. Цифровізація процесів митного контролю та митного оформлення вантажів на залізничному транспорті. *Центральноукраїнський науковий вісник. Технічні науки*. 2022. Вип. 5(2). С. 291-298.
8. Білінець М.Ю. Митна безпека в системі економічної безпеки держави та її оцінка. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_12_28. (дата звернення 25.03.2023 р.)
9. Бугель Ю.В. Фіскальна функція митної політики як важливий складник забезпечення ефективності формування її механізму. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2021. Вип.53. С. 120-128.

10. Вдовіна Г.В. Митна політика України в умовах глобалізації. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2019. № 2-3. С. 130-144.
11. Виговська Н., Шиманська К., Костишин Ю. Стратегічні ініціативи щодо розвитку митного контролю у системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси*. 2021. № 2. С. 25-34.
12. Владіміров Д.В. Митний контроль у забезпеченні економічної безпеки держави. *Економіка та митно-правові відносини*. 2019. Вип. 11-12. С. 82-89
13. Войтов С.Г. Митна вартість товарів: актуальні питання визначення та контролю URL: <http://jrn1.nau.edu.ua/index.php/SR/article/view/6710> (дата звернення 21.01.2023 р.)
14. Голинський Ю.О., Муляр В.В. Митна політика та її вплив на менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. *Молодий вчений*. 2018. № 10(2). С. 745-748.
15. Голинський Ю.О., Гриник І.Р. Митний контроль в Україні а напрями його вдосконалення. *Молодий вчений*. 2019. № 10(2). С. 646-650.
16. Гурджій Т. Правове забезпечення електронної форми декларування під час митного оформлення. *Юридичний вісник*. 2020. №2. С. 51-56.
17. Дем'янюк О.Б., Герчаківський С.Д. Митне адміністрування. Тернопіль: ТНЕУ. 2016. 328 с.
18. Дерманська Л.В. Оптимізація процедур митного контролю щодо забезпечення ефективності зовнішньоекономічної діяльності. *Інноваційна економіка*. 2018. № 1-2. С. 5-10.
19. Дзюбинський А.В., Пододворний О.В., Дзюбинська О.В. Митна політика та її вплив на ринок цукру в Україні. *Товарознавчий вісник*. 2021. Вип. 14. С. 18-25.
20. Дзюбинський А.В., Дзюбинська О.В., Шегинський О.В. Митна політика в умовах воєнного стану. *Товарознавчий вісник*. 2023. Вип. 16. С. 98-104.
21. Дорофєєва Л.М. Конституційні основи модернізації митного законодавства України. *Конституційно-правові академічні студії*. 2019. № 1. С.57-62.

22. Дорофеєва Л.М. Правове регулювання діяльності митних органів в сучасних умовах. *Вісник Ужгородського національного університету. Серія: «Право»*. 2019. Вип. 55. С. Т.2.40-44.

23. Інститут митної вартості імпортованих товарів в Україні: актуальні питання та вектори розвитку: монографія. Том 92. Серія: "Податкова та митна справа в Україні" / голов. ред. І. Г. Бережнюк ; уклад.: Т. В. Руда, Л.Р. Прус ; Державна фіскальна служба України, Університет державної фіскальної служби України, Науково-дослідний центр митної справи. - Хмельницький : ФОП Стрихар А. М., 2017. 430 с.

24. Калантай М.В. Митні спори та повноваження щодо коригування митної вартості товару. *Правова позиція*. 2017. № 1. С. 134–139.

25. Калінський Є.О., Тіхосова Г.А., Клевцов К.М. Шляхи удосконалення порядку митного оформлення та контролю якості вантажів у морських портах України. *Товарознавчий вісник*. 2021. Вип. 14. С. 205-214.

26. Караваєв Т., Калуга Н. Митна справа в умовах COVID-19 / Т. Караваєв, Н. Калуга. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2020. № 5. С. 42-57

27. Кемінь В. Три ознаки, коли митна вартість імпортованого товару відкоригована незаконно. *Pravo.ua*. 23.08.2022/ URL: <https://pravo.ua/try-oznaky-koly-mytna-vartist-importovanoho-tovaru-vidkoryhovana-nezakonno/> (дата звернення 23.03.2023 р.)

28. Кормич Б.А. Правила СОТ щодо митної вартості: деякі аспекти застосування. *Lex portus*. 2018. № 3. С. 19-40.

29. Костяна О.В. Митна безпека: її сутність і місце в системі національної безпеки держави. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. С. 76-82

30. Красівський О., Товт В. Особливості та проблеми здійснення митного контролю в контексті європейської інтеграції. *Аспекти публічного управління*. 2021. Т. 9, № 1. С. 106-112.

31. Критенко О. О., Тоцька Т. С. Спрощення процедури прийняття рішення про визначення митної вартості товарів. *Публічне управління та митне*

адміністрування. № 4 (31). 2021. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2021/4/12.pdf> (дата звернення 23.03.2023 р.)

32. Кунєв Ю.Д., Пивовар Ю.І. Митна система: методологічні засади визначення поняття. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2019. № 4

33. Лемеха Р.І. Теоретико-методологічні та правові засади митних режимів в Україні: монографія. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 344 с.

34. Лемеха Р.І. Автоматизація та інформатизація митних процедур як пріоритетні напрями удосконалення адміністрування митних режимів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 11. С. 126–133.

35. Лемеха Р.І. Реалізація антикорупційної стратегії в процесі функціонування митних режимів в Україні. *Право та державне управління*. 2020. № 4.

36. Люба О. Митна вартість товару: проблемні аспекти та шляхи їх вирішення. *Вісник економіки*. 2022. Вип. 2. С. 171–185.

37. Мельник О.Г., Адамів М.Є., Толощук А.В. Митна система Нідерландів: ключові особливості побудови та функціонування. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 9(1). С. 7-12.

38. Мережко Н., Караваєв Т., Калуга Н. Митна політика України під час збройної агресії РФ. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 6. С. 4-16.

39. Мінакова С.М., Запорожець О.Ф. Проблемні аспекти визначення та коригування митної вартості товарів в Україні. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019 р., № 2 (107). С. 57-62.

40. Микитенко Т.В. Контроль митної вартості після випуску товарів у вільний обіг. *Митна безпека*. 2018. Вип. 2. С. 123-136.

41. Митна вартість транспортних засобів: теоретико-методологічні засади контролю в Україні та міжнародна практика: монографія. Том 116 / А.В. Артеменко [та ін.] ; Університет державної фіскальної служби України, Науково-

дослідний інститут фіскальної політики, Науково-дослідний центр митної справи.
- Хмельницький : ФОП Мельник А.А., 2018. 386 с.

42. Молдован Е.С., Коновалов Ю.О. Функції митної вартості у здійсненні державної митної справи України. *Митна безпека*. 2017. № 1. С. 89-95.

43. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Тупчій О.С., Жарун О.В., Соколюк К.Ю. Митний контроль у забезпеченні економічної безпеки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 100(2). С. 339-352.

44. Офіційний сайт Державної Митної Служби URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення 03.03.2023 р.)

45. Петрук О.М., Костишин Ю.С. Механізм митного контролю в системі забезпечення фінансової безпеки держави. *Облік і фінанси*. 2020. № 2. С. 93-102.

46. Петрук О.М., Костишин Ю.С. Ідентифікація та оцінка загроз системі фінансової безпеки держави у сфері митного контролю. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2020. Вип. 2. С. 40-51.

47. Пономарьова Н.В., Волкова Т.В. Кібернетична модель процесу проведення процедури митного контролю вантажів. *Наукові нотатки*. 2019. Вип. 66. С. 271-275

48. Приймак І.І., Кміть В.М., Грицишин Ю.В. Проблеми узгодження митної вартості товарів та трансфертної ціни у зовнішньоекономічних контрольованих операціях підприємств України. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2019. Вип. 15(1). С. 15-27

49. Рак Ю.Ю. Оскарження рішень митних органів про коригування митної вартості товарів: аналіз судової практики Верховного суду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2018. Вип. 52(2). С. 128-133.

50. Сливка О. Постаудит як форма митного контролю в Україні та його перспективи. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 201-203.

51. Титор В.Й. Митний контроль та митне оформлення транспортних засобів. *Економіка та митно-правові відносини*. 2019. Вип. 11-12. С. 58-66.

52. Ткачик Ф.П., Гуцул І.А. Митний контроль у забезпеченні економічної безпеки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2019. Т. 30(69), № 5(2). С. 126-130.
53. Тодошук А.В., Чопко А.І. Митна система України. *Молодий вчений*. 2018. № 9(2). С. 523-527
54. Тоцька Т.С., Аршиннікова А.В. Недоліки в системі контролю митної вартості в Україні. *Вісник Академії митної служби України. Серія: Державне управління*. 2014. № 1. С. 150–158.
55. Федоришина Л.М. Митна інформація: класифікація та джерела її формування. *Інноваційна економіка*. 2020. № 3-4. С. 5-12
56. Фесенко В.В., Сілаєва В.О, Порівняльний аналіз методів визначення митної вартості товарів та трансфертної ціни у контрольованих операціях. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2018. № 2(2). С. 73-77.
57. Шевчук С.В. Митна безпека та митні інтереси держави: особливості економіко-правового регулювання. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 10(2). С. 36-39.
58. Шевчук С.В., Мискін Ю.І. Митна політика як важлива складова забезпечення митних інтересів держави. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2018. № 7-8. С. 45-51.
59. Шевчук О.М., Мілейко К.С. Електронне декларування товарів при переміщенні через митний кордон України: проблеми правореалізації. *Право і суспільство*. 2019. №3 частина 2. С. 117- 122.
60. Яременко О.Ф. Митна логістика: поняття, функції, особливості. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2021. № 6(1). С. 32-36.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 - Визначеннями основних категорій за темою дослідження

декларація митної вартості	документ встановленої форми, що подається декларантом і містить відомості щодо митної вартості товарів, які переміщуються через митний кордон України чи стосовно яких змінюється митний режим
електронні інформаційні ресурси митних органів	систематизована інформація, що включає дані в електронному вигляді, право на володіння, використання або розпорядження якими належить митним органам відповідно до закону та які створені, отримані (у тому числі з відомостей, що містяться у документах, які надаються під час здійснення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів, а також інших документах, у тому числі отриманих відповідно до міжнародних договорів України), обліковані, оброблені та зберігаються на матеріальних носіях та/або відображені за допомогою інформаційних технологій
механізм "єдиного вікна"	механізм взаємодії декларантів, їх представників та інших заінтересованих осіб з митними органами, іншими державними органами, установами та організаціями, уповноваженими на здійснення дозвільних або контрольних функцій щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, який забезпечує можливість одноразового подання в електронному вигляді через єдиний державний інформаційний веб-портал "Єдине вікно для міжнародної торгівлі" документів та/або відомостей з метою дотримання вимог щодо переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, передбачених цим Кодексом, іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також нормативно-правовими актами, виданими на основі та на виконання цього Кодексу та інших законів України
митна декларація	заява встановленої форми, в якій особою зазначено митну процедуру, що підлягає застосуванню до товарів, та передбачені законодавством відомості про товари, умови і способи їх переміщення через митний кордон України та щодо нарахування митних платежів, необхідних для застосування цієї процедури
митний контроль	сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм цього Кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку
митні платежі:	а) мито; б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції)
попередній документальний контроль	форма здійснення заходів офіційного контролю, яка полягає у проведенні в пунктах пропуску (пунктах контролю) через державний кордон України посадовими особами митних органів перевірки відповідних документів і відомостей, а в разі потреби, за результатами застосування автоматизованої системи управління ризиками - візуального інспектування товарів, транспортних засобів, які ввозяться на митну територію України або поміщуються в митний режим транзиту

Таблиця А.2 - Визначення митної вартості товарів

Автор	Визначення
стаття VII ГАТТ “Оцінка товарів для митних цілей”[2]	ціна, яку фактично сплачено або яка підлягає сплаті за товари при продажу з метою експорту до країни імпорту і скоригована з урахуванням встановлених додаткових нарахувань до цієї ціни
ст. 49 МКУ	митною вартістю товарів, що переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена чи підлягає сплаті за ці товари..
Берестов І.В., Пестременко-Скрипка О.С., Шелехань Г.І., Берестова Т.Т. [1]	особливий різновид цінових показників товару, у визначенні якої, крім продавця та покупця, бере участь третя сторона – митний орган
Критенко О. О., Тоцька Т. С. [4]	ціна товару, що переміщується в експортно-імпортних операціях призначена для митних цілей та обчислена на основі фактичних витрат понесених для виробництва і доставки вказаних товарів до митного кордону та з врахуванням всіх наступних витрат пов'язаних безпосередньо із вказаними товарами на користь продавця після завершення митних формальностей.
Люба О.[5]	фактичні або планові витрати імпортера на закупівлю, страхування, транспортування товарів (робіт, послуг), що здійснюються за межами митної території країни та визначаються на момент прибуття таких товарів на митний кордон, з урахуванням особливостей внутрішнього ринку країни імпортера
Тоцька Т.С., Аршиннікова А.В.[6]	складне комплексне поняття, що включає систему взаємовідносин між покупцем, продавцем і спеціально уповноваженими державними органами виконавчої влади у сфері зовнішньоекономічних відносин з приводу обчислення вартості товару, що переміщується через митний кордон України, та зумовлене рівнем захисту державних інтересів і національних товаровиробників

Таблиця А.3 - Методи визначення митної вартості товарів, які ввозяться в Україну відповідно до митного режиму імпорту [8, с. 75]

№ з/п	Метод визначення митної вартості	Назва методу	Характеристика методу
1.	Основний	за ціною договору (контра-кту) щодо товарів, які імпортуються (вартість операції)	Основу методу становить «ціна угоди». Під «ціною угоди» слід розуміти фактично сплачену вартість товару чи ту, що підлягає сплаті за імпортовані товари на момент перетину ними митного кордону України.
2.	Другорядні	за ціною договору щодо ідентичних товарів	Митна вартість товарів розраховується на основі вартості ідентичних товарів, що продаються на експорт з тієї самої країни і в приблизно однаковий проміжок часу, або є максимально наближена до неї. Під ідентичними товарами слід розуміти товари, однакові за всіма ознаками з товарами, що оцінюються, а саме: фізичні характеристики, якість та репутація на ринку, країна виробництва, виробник
		за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів	За митну вартість береться прийнята митним органом вартість операції з подібними (аналогічними) товарами, які продано на експорт в Україну і час експорту яких збігається з часом експорту оцінюваних товарів або є максимально наближеним до нього. Подібними (аналогічними) вважаються товари, які хоча й неоднакові за всіма ознаками, але мають схожі характеристики і складаються зі схожих компонентів, завдяки чому вони вважаються комерційно взаємозамінними.
		на основі віднімання вартості	За основу розрахунку митної вартості товару приймається ціна одиниці товару, за якою оцінювані ідентичні чи однорідні товари продаються найбільшою партією на території України у час, максимально наближений до часу ввезення покупцю. Покупець та продавець є не пов'язаними особами.
		на основі додавання вартості (обчислена вартість)	За основу митної вартості береться ціна розрахована шляхом додавання вартості матеріалів та витрат підприємства-виробника на виробництво даного товару, загальних витрат на завантаження, транспортування, розвантаження з країни-експортера до кордону країни-імпортера, а також прибутку, який отримує експортер у випадку імпорту даних товарів.
		резервний	За основу розрахунку беруться раніше визнані митними органами митні вартості

Рисунок Б.1 - Функції митної вартості товарів [9 с. 125]

Таблиця В.1 - Нормативно-правові акти, що регулюють визначення митної вартості [14]

Документ	Зміст
Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ) 1947 року	стаття VII даної угоди регламентує оцінку товарів для митних цілей
Конвенція про створення уніфікованої методології визначення митної вартості товарів, Брюссель, 1950 р.	визначила Брюссельську митну вартість (БМВ) як нормальну ціну товару, визначену на умовах СІФ у місці перетинання митного кордону країни – імпортера товару
Угода про застосування ст. VII ГАТТ «Оцінка товарів для митних цілей», Токіо, 1979 р.	Митна вартість товару визначалась як ціна, яку фактично сплачено або підлягає сплаті за товари при продажу з метою експорту до країни імпорту і скоригована з урахуванням встановлених додаткових нарахувань до цієї ціни.
Угода з виконання статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 р.	митна вартість імпортних товарів є контрактною, тобто фактично сплаченою ціною, або такою, що підлягає сплаті за товари, якщо вони продаються на експорт до країни імпорту
Митний Кодекс України	Стаття 51. Визначення митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України Стаття 53. Документи, що подаються декларантом для підтвердження заявленої митної вартості Стаття 54. Контроль правильності визначення митної вартості товарів Стаття 55. Коригування митної вартості товарів Стаття 57-64. Методи визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту
Постанова Кабінету Міністрів від 24.05.2012 N 598	"Про затвердження Порядку включення суми роялті та інших ліцензійних платежів до ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті за оцінювані товари, під час визначення їх митної вартості"
Наказ Міністерства фінансів України: від 24.05.2012 N 598	"Про затвердження форми рішення про коригування митної вартості товарів, Правил заповнення рішення про коригування митної вартості товарів та Переліку додаткових складових до ціни договору"
Наказ Міністерства фінансів України: від 24.05.2012 N 599	"Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення"

Таблиця В.2 - Порівняння методів трансфертного ціноутворення та визначення митної вартості товарів [35]

Методи встановлення відповідності умов контрольованої операції принципу «втягнутої руки»	Методи визначення митної вартості товарів, що імпортуються
<p>Порівняльної неконтрольованої ціни полягає у порівнянні ціни, застосованої у контрольованій операції, з ціною у зіставній (зіставних) неконтрольованій (неконтрольованих) операції (операціях), які фактично здійснені платником податків (іншими особами) або на підставі інформації, отриманої з джерел, визначених ПКУ.</p> <p><i>Якщо порівняння ціни в контрольованій операції проводиться з цінами кількох зіставних неконтрольованих операцій обов'язково використовується діапазон цін (пп.39.3.2.2 ПКУ).</i></p> <p><i>Для донарахування податкових зобов'язань застосовують ціну, яка дорівнює значенню медіани такого діапазону (пп.39.3.2.3 ПКУ)</i></p>	<p>За ціною договору щодо ідентичних товарів або За ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів при визначенні митної вартості товарів за основу береться вартість операції з ідентичними / подібними (аналогічними) товарами, експортуються в Україну з одної і тої ж країни і час експорту яких максимально наближений.</p> <p><i>Якщо виявляється більш як одна вартість договору щодо ідентичних/подібних товарів, для визначення митної вартості оцінюваних товарів використовується найменша така вартість (п.7 ст.59 та п.7 ст. 60 МКУ).</i></p> <p><i>Товари не вважаються ідентичними або подібними (аналогічними) оцінюваним, якщо вони не вироблені в тій же країні, що і товари, які оцінюються.(ст. 61 МКУ)</i></p>
<p>Ціни перепродажу полягає у порівнянні валової рентабельності від перепродажу товарів, придбаних у контрольованій операції, з валовою рентабельністю від перепродажу товарів, яка отримується у зіставних неконтрольованих операціях.</p> <p><i>При застосуванні цього методу важлива інформація про “зіставних юридичних осіб на підставі даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності” (пп. 39.3.2.8 ПКУ)</i></p> <p><i>Інформація для цього методу може збиратися про операції “здійснені протягом звітного (податкового) періоду (року), в якому здійснена контрольована операція” (пп. 39.3.2.8 ПКУ)</i></p>	<p>На основі віднімання вартості за основу береться ціна одиниці товару, за якою оцінювані або ідентичні чи подібні (аналогічні) імпортовані товари продаються на території України, при цьому вираховують: витрати на виплату комісійних; витрати на навантаження, вивантаження, транспортування, страхування; сплачених податків.</p> <p><i>Для застосування цього методу важлива характеристика товару та його порівнюваність “товарів того ж класу та виду” (ст. 62 МКУ)</i></p> <p><i>Інформація про вартість оцінюваних товарів може бути використана, якщо вони імпортовані “до сплину 90-денного строку” (п.3 ст. 62 МКУ)</i></p>
<p>“Витрати плюс” полягає у порівнянні валової рентабельності собівартості продажу товарів (робіт, послуг) у контрольованій операції з аналогічним показником рентабельності у зіставних неконтрольованих операціях.</p> <p><i>Використовують часто оскільки він найпростіший та найзрозуміліший</i></p>	<p>На основі додавання вартості (обчислена вартість) за основу береться надана виробником товарів, що оцінюються, інформація про їх вартість, яка повинна складатися із сум: вартості матеріалів та витрат; обсягу прибутку та загальних витрат; загальних витрат при продажу.</p> <p><i>Застосовується, якщо перші чотири методи не підходять</i></p>

Продовження таблиці В.2

<i>Не має аналогу серед методів трансфертного ціноутворення</i>	Резервний митна вартість оцінюваних товарів визначається з використанням способів, які не суперечать законам України і є сумісними з відповідними принципами і положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ)
Чистого прибутку полягає у порівнянні валової рентабельності собівартості продажу товарів (робіт, послуг) у контрольованій операції з аналогічним показником рентабельності у зіставних неконтрольованих операціях.	<i>Аналогічні методи серед методів визначення митної вартості товарів не застосовують</i>
Розподілення прибутку полягає у виділенні кожній особі, що бере участь у контрольованій операції, частини загального прибутку або збитку, отриманого за результатами здійснення такої операції, яку б інша непов'язана особа отримала від участі у зіставній неконтрольованій операції.	

Таблиця В.3 - Напрями вирішення проблемних питань з визначення митної вартості [54]

Проблемні питання	Напрями вирішення
У деяких випадках митний орган не завжди може обґрунтувати свої сумніви щодо обраного декларантом методу визначення митної вартості і приймає рішення, не дотримуючись зазначеної послідовності. Згідно з Митним Кодексом України, перед застосуванням кожного наступного методу митної вартості, необхідно проводити консультації між декларантом або уповноваженою ним особою та митним органом. Однак на практиці сторони часто не дотримуються цієї вимоги, що призводить до виникнення суперечностей між ними щодо цього питання.	З метою уникнення ситуацій, які виникають через недотримання послідовності застосування методу митної вартості, ми вважаємо, що необхідно більш детально та точно визначити цей порядок у Митному кодексі України. Зокрема, пропонується зобов'язати обидві сторони, які беруть участь у процесі декларування товарів, проводити письмові консультації з вибору методу визначення митної вартості. У разі невиконання цього зобов'язання сторонами, можна передбачити накладення адміністративного стягнення на них для забезпечення відповідальності.
Резервний метод є останнім зі списку методів, передбачених законодавством, і відповідно до положень статті 64 Митного кодексу його можна застосувати лише у випадку, коли неможливо визначити митну вартість товарів за допомогою інших методів, застосовуючи їх послідовно. Проте, часто спостерігаються ситуації, коли митні органи при прийнятті рішень про коригування митної вартості одразу застосовують резервний метод без належного обґрунтування неможливості застосування основного методу.	З метою запобігання наведеним випадкам, у проекті Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки пропонується внесення змін до законодавства. Відповідно до цих змін, резервний метод визначення митної вартості буде застосовуватися лише в рамках спеціальної процедури, яка мінімізує ризики непідтвердженого застосування цього методу. Крім того, вирішенню даної проблеми також сприятиме внесення законодавчих змін до переліку питань, щодо яких може бути прийнято рішення щодо зобов'язуючої інформації. Це можна здійснити шляхом доповнення переліку питанням визначення методу, який буде використовуватися для визначення митної вартості товарів, що ввозяться на митну територію України в рамках митного режиму імпорту, згідно з пунктом (b) підпункту 9 статті 3 Угоди про спрощення процедур торгівлі СОТ [20].